

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROCES VIKTIMIZACE V SOUVISLOSTI S VÝKONEM PRÁCE
POLICISTY**

Autor práce: David Šálek, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Herich, DiS.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2021

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: David Šálek, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Proces viktimizace v souvislosti s výkonem práce policisty

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Victimization proces in coordination with police result

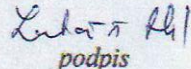
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Mgr. Lukáš Herich, DiS.

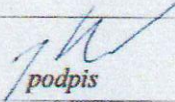

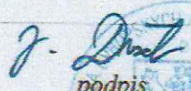
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): listopad 2020

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem této bakalářské práce (dále jen „práce“) je formou širšího teoretického postihu objasnit základní pojmosloví a východiska spojené s procesem viktimizace a analyzovat příčiny toho, kdy se policie, potažmo policisté, přímo podílejí na druhotném poškození oběti trestného činu - tedy na sekundární viktimizaci. Vedlejším cílem „práce“ je dále praxeologicky orientovaným vzhledem aktuálně úzeji poukázat k existenci dané objektivní okolnosti, tj. kdy vedle odhalování kriminality a vyhledávání pachatelů trestné činnosti je stejně významná i práce s oběťmi trestného činu.

Student: David Šálek, DiS	20. 10. 2020 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Herich, DiS	23. 11. 2020 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	13. 11. 20 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	1. 12. 20 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	1. 12. 20 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji tímto vedoucímu své práce Mgr. Lukáši Herichovi, DiS. za cenné rady, připomínky a metodické vedení při zpracování práce, kdy svým ochotným a vstřícným postupem mi byl neocenitelným pomocníkem.

ABSTRAKT

ŠÁLEK, D. *Proces viktimizace v souvislosti s výkonem práce policisty: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 65 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lukáš Herich, DiS.

Klíčová slova: viktimizace, oběť, trestný čin, pachatel, policie.

Bakalářská práce je zaměřena na proces viktimizace a průběh jeho jednotlivých fází. Zvláštní pozornost je zaměřena na problematiku sekundární viktimizace, spojenou s nevhodným postupem orgánů činných v trestním řízení, zejména pak činností policie, jakož i na možnosti eliminace těchto jevů formou spolupráce s jinými subjekty. Hlavním cílem této práce je objasnit základní pojmosloví spojené s procesem viktimizace a především pak najít a rozebrat příčiny toho, kdy se policie, potažmo policisté, přímo podílejí na druhotném poškození oběti trestného činu - tedy na sekundární viktimizaci. Vedlejším cílem práce je praxeologicky orientovaným vzhledem poukázat na fakt, že činností policisty není jen odhalování kriminality a vyhledávání pachatelů trestné činnosti, ale stejně tak jde i o práci s obětí trestného činu, která má nejen svá práva, ale především pocity, které mohou nevhodným přístupem policistů značně utrpět a prohloubit již tak vzniklé trauma.

ABSTRACT

ŠÁLEK, D. *Victimization Proces in Coordination with Police Result: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2020. 65 p. Supervisor: Mgr. Lukáš Herich, DiS.

Keywords: victimization, victim, crime, offender, police.

The bachelor work focuses on victimization process in its particular phases. Special attention is paid to the secondary victimization problem in consequence with inappropriate procedure of criminal case body, especially police work as well as elimination possibilities of these effects through the cooperation with other subjects. The main goal of this work is explain basic terminology related to the victimization process and especially find and analyse causes of how police or policemen bear the brunt of secondary victim damage - the secondary victimization. The side effect goal of the work, through a praxeologically oriented way, is to refer to the fact, that the work of a policemen is not only uncovering of criminality and delinquents, but also work with crime victims, who have their rights but mostly their feelings, which can be caused and deepened by an inappropriate attitude of policemen.

OBSAH

ÚVOD	9
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH VĚDNÍCH OBORŮ	11
2.1 KRIMINOLOGIE	11
2.1.1 Vývoj kriminologie	11
2.1.2 Popis kriminologické vědy	12
2.2 VIKTIMOLOGIE	13
2.2.1 Vývoj viktimologie.....	14
2.2.2 Viktimologie jako vědní obor.....	15
3 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU	17
3.1 CHARAKTERISTIKA OBĚTI.....	17
3.1.1 Újma	19
3.2 TYPOLOGIE OBĚTI.....	20
3.2.1 Klasifikace podle B. Holysta	21
3.2.2 Klasifikace podle E. A. Fattaha	22
3.2.3 Další dělení.....	23
3.2.4 Zvlášť zranitelná oběť	23
4 VIKTIMNOST	25
4.1 VIKTIMOLOGICKÉ FAKTORY	25
4.1.1 Osobností viktimologické faktory	25
4.1.2 Sociální viktimologické faktory	26
4.1.3 Behaviorální viktimologické faktory.....	27
5 VIKTIMIZACE	29
5.1 PRIMÁRNÍ VIKTIMIZACE.....	29
5.2 SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE.....	30
5.3 TERCIÁRNÍ VIKTIMIZACE	32
5.4 REVIKTIMIZACE.....	32
5.5 DOPAD VIKTIMIZACE NA OBĚŤ.....	34
6 PRÁCE POLICIE A VIKTIMIZACE	36
6.1 NEZÁJEM POLICISTŮ	37
6.2 NEZNALOST A NEZKUŠENOST POLICISTŮ	38
6.3 PRÁVNÍ ŘÁD	40
7 PREVENCE SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE	42

7.1	OČEKÁVÁNÍ OBĚTI TRESTNÉHO ČINU	42
7.2	ZÁKON O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ	44
7.3	PRÁVA OBĚTI TRESTNÉHO ČINU	45
7.3.1	Základní zásady	45
7.3.2	Právo na poskytnutí odborné pomoci	47
7.3.3	Právo na informace	47
7.3.4	Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím	48
7.3.5	Právo na ochranu soukromí	48
7.3.6	Právo na ochranu před druhotnou újmou	49
7.3.7	Právo na peněžitou pomoc	49
7.4	POMOC OBĚTEM TRESTNÉHO ČINU V PRAXI	49
7.4.1	In IUSTITIA, o. p. s.	50
7.4.2	La Strada Česká republika, o. p. s.	51
7.4.3	Bílý kruh bezpečí, o. s.	51
7.4.4	Probační a mediační služba	53
7.5	POLICIE ČR A JEJÍ PRÁCE S OBĚTI TRESTNÉHO ČINU	54
7.5.1	Policie ČR historie a současnost práce s obětí	55
7.5.2	Policejní krizová intervence	57
	ZÁVĚR.....	61
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63

ÚVOD

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku týkající se obětí trestných činů, zejména pak na proces viktimizace. Uvedené téma bylo autorem zvoleno z toho důvodu, že každý policista se během výkonu své aktivní služby, a to bez ohledu na své služební či funkční zařazení, setkává s oběťmi různorodých trestných činů. Autor jako dlouhodobě sloužící policista zjistil, že ne každý policista pak k obětem přistupuje tak, jak by měl. Někteří policisté berou oběť jen jako zdroj informace a neuvědomují si, že konkrétní osobě byla způsobena újma či škoda. Skutečnost, že taková osoba vyžaduje zvláštní a hlavně citlivý přístup, je v mnoha případech ani nenapadne. Pocity, prožitky a potřeby obětí v mnoha případech nevnímají či hůře je vůbec nezajímají.

V posledních letech vychází najevo, že je nutno si uvědomit, že prací policisty není jen odhalování kriminality a vyhledávání pachatelů trestné činnosti, ale stejně tak jde i o práci s obětí trestného činu. Je samozřejmě nesporné, že primární činností policie je odhalování kriminality a vyhledávání jejích pachatelů. Nesmí se však zapomínat a je třeba si neustále uvědomovat, že i když oběti trestného činu nelze v mnoha případech okamžitě a bezprostředně pomoci, měl by se každý policista chovat tak, aby oběť jeho jednáním a postupem neutrpěla další trauma a nebyla tedy zbytečně vystavována dalším stresovým situacím.

Hlavním cílem práce je vymezit základní pojmosloví spojené s procesem viktimizace, přičemž se bude dále podrobněji zabývat sekundární viktimizací a především vlivem a podílem policie na sekundární viktimizaci. Práce bude zaměřena na nalezení a rozebrání příčin toho, kdy se policie, potažmo policisté, přímo podílejí na druhotném poškození oběti trestného činu – tedy na sekundární viktimizaci. K tomuto autor mimo odborné literatury využije i praxeologicky orientovaného vhledu, kdy vedlejším cílem práce je poukázat na fakt, že činností policisty není jen odhalování kriminality a vyhledávání pachatelů trestné činnosti, ale stejně tak jde i o práci s obětí trestného činu, která má nejen svá práva, ale především pocity, které mohou nevhodným přístupem policistů značně utrpět a prohloubit již tak vzniklé trauma.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem práce je formou širšího teoretického postihu objasnit základní pojmosloví a východiska spojená s procesem viktimizace a analyzovat příčiny toho, kdy se policie, potažmo policisté, přímo podílejí na druhotném poškození oběti trestného činu – tedy na sekundární viktimizaci.

Vedlejším cílem práce je dále praxeologicky orientovaným vhledem aktuálně úžeji poukázat k existenci dané objektivní okolnosti, tj. kdy vedle odhalování kriminality a vyhledávání pachatelů trestné činnosti je stejně významná i práce s oběťmi trestného činu.

K vymezení základního pojmosloví bude použita metoda spočívající v obsahové analýze příslušných dokumentů, odborné literatury a zákonů vztahující se k danému tématu, za pomoci které budou základní pojmy po teoretické stránce blíže vysvětleny a konkretizovány.

K rozebrání příčin sekundární viktimizace spojené s činností policie bude mimo analýzy odborné literatury užitá i metoda empirická, ve které bude využito vlastních zkušeností autora, které v průběhu let získal jako policista sloužící postupně na pozicích policisty obvodního oddělení, operativce a poté i vyšetřovatele Služby kriminální policie a vyšetřování či vedoucího obvodního oddělení Policie ČR.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH VĚDNÍCH OBORŮ

V této kapitole budou stručně vymezeny a popsány vědní obory kriminologie a viktimologie, jelikož velmi úzce souvisí s problematikou sekundární viktimizace, která z těchto oborů vychází.

2.1 Kriminologie

Termín kriminologie je odvozen od latinského slova *crimen* (zločin) a řeckého slova *logos* (učení, nauka). Kriminologii lze definovat jako nauku o zločinnosti. Důležité je především uvědomit si, co si představujeme pod pojmem zločin, respektive kriminalita. V případě, že zločinem míníme jen takové jednání, které upravuje trestní právo, jedná se o tzv. legální pojetí kriminality. Jinak tomu bude v případě tzv. sociologického pojetí, kdy do kriminality se zahrnují i sociálně patologické jevy, které nejsou regulovány jen trestním právem, avšak souvisejí úzce s trestnou činností, jako je třeba prostituce nebo alkoholismus. Sociologické pojetí výrazně rozšiřuje předmět kriminologického bádání oproti pojetí legálnímu.¹

2.1.1 Vývoj kriminologie

Historické počátky kriminologie lze spatřovat například v díle italského právníka, matematika a ekonoma Cesara Beccarii „*O zločinech a trestech*“ z roku 1764, kdy toto dílo si získalo velké pozornosti hlavně díky své kritice tehdejšího trestního zákonodárství a justice. K osamostatnění kriminologie jako vlastního vědního oboru a k uznání této vědy došlo až ve druhé polovině devatenáctého století.²

Kriminologie se v průběhu let vyvinula v samostatnou psychosociální vědní disciplínu, která je nezávislá na trestním právem a psychiatrii. Kriminologie disponuje vlastní historií, má své metody výzkumu, vznikají vlastní kriminologické publikace

¹ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1.

² NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 15.

včetně odborných časopisů, učebnic či příruček. Ve světě, ale i u nás, jsou zakládány kriminologické ústavy a jiné kriminologické organizace.³

Jako vše, tak i vývoj kriminologie na území dnešní České republiky byl před rokem 1989 silně ovlivňován socialistickým režimem. Ačkoli tehdejší Výzkumný ústav kriminologický sice vykazoval na základě kriminologických výzkumů jisté výsledky, tak česká kriminologie byla izolována od ostatní světové kriminologie. Vstup české kriminologie do mezinárodního prostředí byl umožněn až po roce 1989, kdy došlo k pádu socialistického režimu a tím k uvolnění vlivu na výzkum.⁴

2.1.2 Popis kriminologické vědy

Kriminologie je vědou empirickou a zaměřuje se na poznávání reálných jevů ve společnosti, které přímo souvisejí s kriminalitou. Kriminologické výzkumy se věnují zejména popisu kriminality, její struktuře a formám, ale i popisu škod způsobovaných kriminalitou, charakterizováním stavu kriminality, jejích vývojových tendencí a v neposlední řadě i popisem pachatelů a také již i obětí trestného činu a jejich vzájemnými vztahy. Naproti tomu trestněprávní nauka, jakožto normativní věda zkoumá pouze normy, které by v oblasti kriminality měly platit a jak je vykládáme.⁵

Vzhledem k tomu, že kriminalita je sociálně-patologickým fenoménem, který v sobě zahrnuje hlediska společenská i osobní, sociologická, psychologická, pedagogická, trestněprávní a další, stojí kriminologie na rozhraní hned několika vědních disciplín, jejichž poznatky přebírá, porovnává, využívá a je tedy naukou multidisciplinární.⁶

Kriminologie spolu s kriminalistikou (věda zkoumající zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop) spadají do neprávních věd o kriminalitě. Vedle nich pak stojí právní vědy

³ PROTIVINSKÝ, M. Kriminologie v Evropě a ve světě. *Kriminalistika*. 2010, roč. 43, č. 4, s. 242.

⁴ SCHEINOST, M. Kriminologie v České republice. *Kriminalistika*. 2010, roč. 43, č. 4, s. 253.

⁵ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 18.

⁶ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 16.

o kriminalitě, kterými jsou věda o trestním právu hmotném a věda o trestním právu procesním.⁷

Kriminologie má pro právní vědy o kriminalitě zcela zásadní význam, protože poskytuje poznatky o společenské realitě důležité pro tvorbu konkrétních legislativních reforem.⁸

Jak již bylo uvedeno, jedním z hlavních předmětů kriminologických výzkumů a kriminologie vůbec je popis obětí trestných činů. Touto částí kriminologie se zabývá nauka o obětech trestných činů – viktimologie, která je pokládána za samostatnou součást kriminologie, výjimečně pak i za samostatný neprávní vědní obor.⁹

2.2 Viktimologie

Termín viktimologie pochází z latinského slova *victima* (oběť). Ve stručnosti lze říci, že jde o vědní obor zabývající se obětí trestného činu. Zkoumá pak především psychologické charakteristiky oběti, proces viktimizace, vztah mezi pachatelem a obětí, roli oběti v trestním řízení a v neposlední řadě se věnuje i problematice právní a psychologické pomoci obětem a možnostem ochrany potenciálních obětí před kriminalitou.¹⁰

Viktimologie tak na základě svých poznatků podává důležité informace o oběti, které mají významnou roli při hledání příčin vzniku trestné činnosti, jakožto i pro prevenci kriminality.¹¹

Zkoumat a zabývat se obětí, je důležité hned z několika důvodů. Především je z předchozích zkoumání zjevné, že oběť má ve většině případů určitý vliv na vznik a průběh trestného činu, je zdrojem informací o pachateli, o jeho možné motivaci k útoku,

⁷ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 6-7.

⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010, s. 36.

⁹ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 6.

¹⁰ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 156.

¹¹ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 139-140.

je účastníkem při vyšetřování, a v neposlední řadě i svědkem v trestním řízení. Oběť má také vypovídací hodnotu o skutečném dopadu kriminality na společnost, o latentní (skryté) kriminalitě a o úspěšnosti preventivních opatření. Oběti, které jsou evidovány policií, ukazují dopad známé kriminality na jednotlivce i společnost a v neposlední řadě v některých případech a u některých typů trestných činů (například trestné činy z nenávisti) mohou oběti hrát roli při destabilizaci společnosti.¹²

Viktimologické výzkumy jsou také zaměřeny na shromažďování informací o tom, jak je možné se účinně vyhnout roli oběti a jaká předběžná opatření je třeba přijmout, aby bylo možné snížit nebezpečí ohrožení. Pro tyto činnosti je zaveden jednotlívý pojem takzvaného bezpečného jednání.¹³

2.2.1 Vývoj viktimologie

Stejně jako s vývojem kriminality a počátky jejího zkoumání se započalo i se zkoumáním obětí, a proto se se zkoumáním obětí můžeme setkat již ve velmi raných dílech třeba v díle Beccarii (1764), Ferriho (1892), Lombrosa (1876), nebo Sutherlanda (1924). Termín viktimologie se však objevuje až v roce 1947, kdy byl v souvislosti se zkoumáním obětí užit Izraelcem Beniaminem Mendelsohnem. Ten se ve svých pracích podrobně zabíral konceptem, kdy sama oběť může pachatele vyprovokovat ke spáchání trestného činu a dle toho také ve svém díle rozděloval oběti na zcela nevinné, oběti z nevědomosti, z neopatrnosti, provokující, útočné, simulující a domnělé oběti.¹⁴

Zakladatelem viktimologie je ale všeobecně uznáván až Němec Hans von Hentig, a to zejména kvůli svému dílu „*The Criminal and his Victims*“ z roku 1948.¹⁵ Hentig se stejně jako již zmiňovaný Mendelsohn zabýval studiem role obětí v samotném procesu páchaní trestného činu. Zaměřil se na popis charakteristik obětí trestného činu, dle kterých

¹² MAREŠOVÁ, A. MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 42–46.

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 187.

¹⁴ MAREŠOVÁ, A. MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 42–44.

¹⁵ HENTIG, H. von. *The Criminal and his Victim*. New Haven, Bonn: Yale University Press, 1948, 461 p.

dále vytvořil typologii obětí na základě jejich psychologických a sociálních znaků, a to dle věku, pohlaví, abnormalit osobnosti a etnické příslušnosti.¹⁶

Hentigovy i Mendelsohnovy práce byly v rámci kriminologického zkoumání ve své době zcela průlomové. Předmětem zkoumání již nebyl pouze pachatel trestného činu, ale nově se jím stala i do té doby téměř opomíjená oběť, neboť jak tvrdil Hentig, pro úspěšnou prevenci kriminality je důležité i studium oběti a její role v trestném činu. Další rané viktimologické analýzy se podobně jako u Hentiga a Mendelsohna zaměřují na chování oběti a v drtivé většině se shodují, že oběť nese v určitých případech „spoluúčasť“ na spáchaném trestném činu. Takové studie pak byly hodně kritizovány, a to zejména za jejich úzké vnímání obětí zločinu. Až teprve výzkumy v 80. a 90. letech dvacátého století se pokoušely pojmout danou problematiku komplexněji a pracují již s aspektem sociálně-ekonomického kontextu viktimizačního procesu.¹⁷

V oblasti viktimologie stojí za zmínku Stephen Schafer, který v roce 1968 vydal dílo „*The Victim and His Criminal: A Study into Functional Responsibility*“, v němž vymezil viktimologii jako samostatnou vědu zabývající se vztahem a interakcemi mezi pachatelem a obětí, a to před, ale i v průběhu či po spáchání trestného činu. Okruh raných viktimologů pak doplňuje Ezzat Abdel Fattah se svým dílem „*La Victime: est-elle coupable?*“, kdy tento byl důležitý především pro rozdělení typologie obětí, které bylo použito dále právě i v této práci.

2.2.2 Viktimologie jako vědní obor

Jak již bylo v práci uvedeno, ohledně viktimologie se vedou ve vědeckých kruzích v průběhu let stálé a vášnivé diskuze, neboť některými autory je považována za samostatnou a zcela nezávislou vědu, avšak existuje i početná skupina autorů, kteří ji pokládají za subdisciplínu kriminologie. Teoretická samostatnost viktimologie je častým předmětem vědeckých diskuzí. I přes všechny tyto diskuze je nepochybné, že zhruba od

¹⁶ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 156-157.

¹⁷ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 157-158.

poloviny dvacátého století zásadně narůstá počet viktimologických výzkumů, je zakládáno mnoho viktimologických společností, je publikováno velké množství vědecky zaměřených viktimologických studií a časopisů. Otázkou však zůstává, zda zmíněný zvyšující se zájem o viktimologii postačí pro její uznání jako nezávislé akademické vědy.

Jednou z příčin diskuzí kolem tématu viktimologie jako vědy je neexistence viktimologické teorie, která by viktimologii ujednotila. Viktimologie totiž vychází ze sociologických teorií a sama nabízí pouze jednotlivé koncepty viktimologického bádání, které nelze zastřešit pro viktimologii jako celek, ale vždy se dotýkají pouze určité části. Chybí zde celková komplexnost. Hovoříme tedy o konceptech „životního stylu“, „běžných činností“ nebo o typologiích obětí, které však nejsou komplexními obecnými viktimologickými teoriemi. K uvedené problematice se například vyjádřil v roce 1985 Donald Cressey, když viktimologii označil za shluk myšlenek, zájmů, ideologií a výzkumných metod.¹⁸

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 11.

3 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU

Před podrobnějším vysvětlením pojmů viktimmnost a viktimizace je nutné vymezit a upřesnit pojem oběť a uvést rozdíly mezi termíny oběť a poškozený, protože ne vždy jsou tyto shodné.

3.1 Charakteristika oběti

Pojem oběti pochází z latinského slova *victima* a v širším slova smyslu zahrnuje oběti všech druhů utrpení, kterým byl způsoben škodlivý následek. Jedná se zejména o oběti trestných činů, přírodních katastrof, dopravních nehod, teroristických útoků apod.

Viktimologie v užším slova smyslu pojem oběť zužuje pouze na oběť trestného činu. V oblasti trestního práva se s tímto termínem setkáváme především v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Zde je dle ustanovení § 2 za oběť považována fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. V § 2 je ale okruh obětí rozšířen i o případy, kdy byla trestným činem způsobena smrt oběti. V těchto případech se považuje za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich. V § 3 je ukotveno ustanovení, že každá osoba, která se cítí obětí, je nutno za oběť považovat do té doby, nevyjde-li najevo opak.¹⁹

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ani zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, pojem oběť téměř neznají a pouze na něj okrajově odkazují. Trestní řád pracuje v této souvislosti s termínem poškozený. Termín poškozený však v žádném případě není synonymem pro oběť trestného činu a nelze jej s tímto termínem zaměňovat. Podle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu je za poškozeného považován ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma,

¹⁹ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 445-446.

nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Toto široké vymezení pojmu poškozeného je omezeno ustanovením § 43 odst. 2 trestního řádu, kde je uvedeno, že se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být poškozen morálně nebo jinak, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Definice poškozeného tedy dopadá na osoby jak fyzické, tak i právnické.²⁰

Ve srovnání s pojmem poškozený je termín oběť užší v tom, že nezahrnuje právnické osoby a veřejný zájem, širší v tom, že se za oběť považují i někteří pozůstalí po oběti. Kriminologická literatura jde ve vymezení oběti mnohdy ještě dále a zahrnuje do tohoto termínu i další osoby. Gillernová v této souvislosti hovoří o třech typech obětí podle způsobu zasažení trestným činem:²¹

- 1) Primární – osoba, na které byl trestný čin přímo spáchán a byla jím tak poškozena materiálně, fyzicky či emocionálně nebo pozůstalí po osobě, která v důsledku trestného činu přišla o život.
- 2) sekundární – osoby, které mají s primární obětí silný emocionální vztah a její újmu prožívají jako újmu vlastní (např. členové rodin).
- 3) terciární – blízké sociální okolí oběti (např. sousedé, známí).

Pojem oběti a poškozeného se liší zejména v těchto směrech:²²

- 1) poškozený je stranou trestního řízení s procesními právy a povinnostmi; oběť je subjektem zvláštní péče poskytované státem.
- 2) poškozeným může být osoba právnická i osoba fyzická; obětí je jen osoba fyzická, neboť právnická osoba nemůže jako právní fikce (konstrukce)

²⁰ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 140-141.

²¹ GILLNEROVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, s. 136.

²² GILLNEROVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, s. 137-138.

pociťovat újmu, újma materiální jí sice vzniknout může, právnická osoba však není nositelem citů.

- 3) za oběť lze považovat i pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, a to i kdyby taková osoba postavení poškozeného neměla.
- 4) poškozenému se nahrazuje újma vzniklá v příčinné souvislosti s trestným činem; u oběti se předchází i druhotné újmě.
- 5) poškozeným je z hlediska trestního řádu i právní nástupce (např. v případě postoupení pohledávky), oběť nemůže svá práva jako subjektu zvláštní péče převést právním úkonem na jinou osobu.

Z uvedeného vyplývá, že ačkoliv se tyto dva pojmy v určitých částech překrývají a oběť zpravidla mívá v trestním řízení rovněž postavení poškozeného, nejedná se o termíny totožné. Procesní práva poškozeného, které mu přiznává trestní řád, slouží především k dosažení účelu trestního řízení. Naopak oběť trestného činu by měla disponovat takovými právy, která zajistí, že s ní bude zacházeno s ohledem na způsobenou újmu, ze strany státu jí bude poskytnuta určitá péče, případně kompenzována vzniklá újma.

3.1.1 Újma²³

Pojem újma lze stručně vyložit jako poškození oběti vzniklé následkem jednání pachatele, tedy následkem trestného činu. Pro posouzení vzniklé škody pak není důležité, zda sama oběť subjektivně následek trestného činu pociťuje či ne, ale ani to, jakým způsobem pohlíží na pachatele trestného činu. V tomto případě je totiž rozhodující obecně společensky akceptované hledisko újmy, tedy objektivní názor, a ne subjektivní náhled oběti. Újmu je možno dělit hned z několika různých hledisek.

S ohledem na povahu újmy se může jednat o újmu na životě, na zdraví, na majetku, na psychice, na cti či jiných nemateriálních statcích (např. autorská práva).

²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 158-159.

Psychické trauma může pro oběť být často mnohem závažnější než škoda na majetku nebo újma na zdraví.

Z hlediska časového lze újmy dělit také podle toho, kdy nastane její účinek, neboť některé újmy se mohou projevit okamžitě po trestném činu, ale někdy se újma může projevit až po dlouhé době od samotného trestného činu. Újmy lze také členit s ohledem na délku trvání, kdy by se mohlo hovořit o krátkodobé, dlouhodobé a také celoživotní újmě.

Pro další rozdělení lze za velice důležité spatřovat i hledisko následné napravitelnosti vzniklé újmy. Dá se říci, že majetkové škody je možné odstranit snadněji než jiné druhy škod, které mohou být v některých případech již nezvratné a neodstranitelné nebo mohou někdy i narůstat.

Pro tuto práci je asi nejdůležitější rozlišení z hlediska bezprostřednosti vzniklé újmy, kdy se rozlišuje újma primární, která je újmou přímou a vzniká v přímé souvislosti s jednáním pachatele při páchání trestného činu. Dále je zde újma sekundární, která vzniká až po již dokonaném trestném činu a nemá přímou souvislost se samotným pachatelem. Těmto procesům se pak říká primární a sekundární viktimizace.

3.2 Typologie obětí

Každá oběť se sice od jiných liší v různých ohledech a svým způsobem je jiná a individuální, ale podrobnými výzkumy bylo zjištěno, že jsou skupiny obětí, které mají jisté společné znaky. Podle těchto společných znaků se začaly oběti rozdělovat do různých typologií. Cílem zařazování obětí do určitých typologických skupin je snaha zjistit, které vlastnosti a vzorce chování zvyšují šanci k tomu, aby se daná osoba stala obětí trestného činu. Typologie nám pak může pomoci k odhalení rizik, zda se určité osoby mohou stát obětí trestného činu a nemalý význam tak má v případné prevenci. S ohledem na mnoho různých aspektů, které jsou spojovány s oběťmi, je velice těžké utvořit jen jednu ucelenou typologii, která by přesně vystihovala všechny možné typy obětí. Nejstarší typologii vypracoval Hans von Hentig, který dělil oběti do následujících

skupin: děti, mládež, ženy, mladí lidé, duševně nemocní, příslušníci náboženských menšin, osoby trpící depresemi, apod.²⁴

V dnešní době patří mezi nejčastěji uváděné typologie dle zažitého trestného činu (oběti přímého fyzického násilí, oběti s majetkovou újmou, oběti sexuálního násilí, oběti domácího násilí atd.), typologie podle reakce na trestný čin (oběť pasivní, aktivní, odevzdaná, racionálně uvažující) a dále klasifikace podle celosvětově uznávaných viktimologů B. Holysta a E. A. Fattaha.²⁵

3.2.1 Klasifikace podle B. Holysta²⁶

Holyst rozdělil oběti s ohledem na jejich vlastní viny při páčání trestného činu. Jedná se o vinu v kriminologickém slova smyslu, nikoli v trestněprávním, ve smyslu „zavinění“, které se vždy vztahuje k pachateli. Vina oběti tak může mít trestněprávní význam při rozhodování o konkrétním trestném činu. Například jednání oběti může být zohledněno jako polehčující okolnost a tato skutečnost pak bude rozhodná pro stanovení trestu pro pachatele. Holyst rozděluje oběti trestného činu na:

- 1) Oběti, které zavinily svou viktimizaci:
 - a) individuálně (např. provokující oběť).
 - b) příslušností k rizikové skupině, která je společností hodnocena negativně (např. bezdomovec).
- 2) Oběti, které nezavinily svou viktimizaci:
 - a) individuálně (např. občan, který se stane obětí i když činí veškeré kroky k předcházení trestné činnosti – zabezpečí řádně majetek proti krádeži, ale i tak je okraden).
 - b) příslušností k rizikové skupině, která je společností hodnocena pozitivně (např. policista).

²⁴ HENTING, H. von. *The Criminal and his Victim*. New Haven, Bonn: Yale University Press, 1948, p. 445-446.

²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 100-102.

²⁶ HOLYST, B. Rola ofiary w genezie zabójstwa. *Panstwo i Prawo*. 1964, n. 11, s. 746-755.

3.2.2 Klasifikace podle E. A. Fattaha²⁷

Tento autor vychází ze vztahu oběti a pachatelem v době spáchání trestného činu. Tyto oběti Fattah rozdělil do pěti skupin:

- 1) Zúčastňující se oběť – pachatel a oběť se znají a před samotným trestným činem je zde jejich vzájemná interakce, která později čin významně ovlivňuje.
- 2) Nezúčastňující se oběť – zde pak chybí vzájemná vazba i předchozí interakce mezi pachatelem a obětí. Oběť tedy až do samotného útoku nemá možnost vnímat potenciální ohrožení své osoby.
- 3) Provokující oběť – již z označení tohoto druhu oběti je jasné, že způsob jejího chování vůči okolí, tedy i pachateli, mělo zásadní podíl na samotném činu. U takových obětí se mnohdy prolínají osobnostní a behaviorální viktimgenní faktory, které zde byly v předchozí kapitole již rozebrány.
- 4) Latentní oběť – vyskytuje se u trestných činů s vysokou latencí, jako je například sexuální, psychické či fyzické násilí v rodinách. U těchto obětí je zpravidla možno indikovat většinu kriminogenních faktorů a jejich odhalování spojené s případnou pomocí, by mělo být cílem nejen viktimologie, ale i ostatních zainteresovaných oborů.
- 5) Nepravá oběť – sem spadá poměrně velké spektrum obětí, přičemž i jednotliví autoři mohou zmíněné spektrum pojímat v různé šíři. Obecně lze říci, že zde můžeme vymezit tři typy obětí. V první řadě je to oběť, která se do své role oběti dostala náhodně, nedopatřením či shodou nešťastných okolností, dále je tu oběť, která byla postižena útokem směřujícím původně vůči jiné osobě či předmětu zájmu a jako třetí je tu oběť, která není skutečnou pravou obětí, ale za takovou se sama považuje.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 100-102.

3.2.3 Další dělení

V literatuře se můžeme setkat i s dalším členěním obětí:²⁸

- 1) skrytá oběť, která zůstává utajena před policií a justičními orgány.
- 2) predestinovaná oběť, u které je vysoké riziko viktimizace.
- 3) předstírající oběť, která pouze simuluje újmu.
- 4) hypertrofující oběť, která svou újmu zveličuje.
- 5) dobrovolná oběť, která dá sama souhlas.
- 6) oběť recidivista, opakovaně se stává obětí, např. pro svou naivitu, důvěřivost apod.

3.2.4 Zvlášť zranitelná oběť

Pojem zvlášť zranitelná oběť je specifikován v § 2 zákona č. 45/2013 Sb. Jedná se o oběť trestného činu, tedy dle tohoto zákona fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, případně jí byla způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo došlo k situaci, kdy se pachatel trestným činem na úkor této osoby obohatil, přičemž v tomto případě má tato osoba – oběť určité vlastnosti, které ji dělají zranitelnější a při následné práci s ní je třeba dbát zvýšené opatrnosti. Touto vlastností je především věk oběti. Mezi zvlášť zranitelné oběti se řadí děti a také osoby vysokého věku. Dále se do skupiny zvlášť zranitelných obětí řadí i osoby postižené fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo jiným smyslovým poškozením. Ve všech těchto případech totiž jde o osoby, jejichž případné uplatnění ve společnosti může být s ohledem na tyto okolnosti snížena. Pro pachatele trestného činu proto může být jejich osoba snadnějším cílem, z důvodu zvýšené důvěřivosti a oslabené schopnosti se případně bránit. Mezi zvlášť zranitelné oběti se řadí i oběti trestného činu obchodování s lidmi, trestného činu teroristického útoku, ale také trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestných činů zahrnujících nátlak, násilí či pohrůžku násilím, dále trestných činů spáchaných pro příslušnost k některému národu, rase, etnické

²⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 160.

skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob a v neposlední řadě také oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Jedná se o výčet závažných trestných činů, kdy oběť utrpí značnou újmu již jednáním pachatele a v průběhu trestního řízení je nutno co nejvíce dbát její osobnosti a práv, aby bylo zamezeno prohloubení způsobené újmy.²⁹

²⁹ *ÚZ č. 1389 Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 445.

4 VIKTIMNOST

Viktimitu neboli viktimmnost můžeme definovat jako potenciál jedince nebo celé skupiny osob stát se obětí trestného činu.³⁰ Obětí trestného činu se samozřejmě může stát kdokoliv, i přesto pravděpodobnost, že se někdo touto obětí stane, není u všech osob stejná. Výzkumné metody prokázaly, že u některých jedinců je toto riziko vyšší než u jiných osob. Holyst v této souvislosti hovoří o tzv. „viktimogenním potenciálu“.³¹ Viktimnost slouží k tomu, abychom její pomocí vyjádřili stupeň či pravděpodobnost rizika, že se někdo stane obětí trestného činu. Na základě kriminologické praxe byly zjištěny faktory, které toto riziko ovlivňují. Cílem těchto výzkumů je zvýšit informovanost obyvatel o těchto možných rizicích, a posílit tak viktimologickou prevenci, za jejíž pomoci by mohlo být předcházeno trestné činnosti.

4.1 Viktimologické faktory

Viktimologické faktory lze rozdělit do tří základních skupin.

Jedná se o jistý soubor předpokladů určujících stupeň viktimmnosti. Každý člověk je v určitém stupni viktimmnosti, ne však každý se obětí trestného činu stane.

4.1.1 Osobností viktimologické faktory³²

- a) *Psychické vlastnosti*: Mezi vlastnosti ovlivňující viktimmnost patří zejména zvýšená agresivita slovní či brachiální, extrémní lehkomyšlnost, dobrodružnost, nekritická důvěřivost, nezdrženlivost, emoční labilita a hamižnost.
- b) *Věk*: Jedním z nejdůležitějších činitelů ovlivňujících náchylnost k viktimmnosti je věk. Především u násilných deliktů se projevuje fakt, že se mladí lidé vzhledem ke svému méně opatrnému chování a způsobu života častěji ocitají

³⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 152.

³¹ HOLYST, B. *Kryminologia*. 5. vyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, s. 51.

³² NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 141-149.

v nebezpečných situacích a stávají se tak častěji obětmi ublížení na zdraví než starší lidé. Starší lidé jsou pak kvůli své důvěřivosti, mentální slabosti, bezbrannosti či majetkovému postavení častěji obětmi trestného činu podvodu.

- c) *Pohlaví*: Vztah mezi pohlavím oběti a trestným činem je prokázán zejména u násilných a sexuálních trestných činů.

4.1.2 Sociální viktimologické faktory³³

- a) *Profese oběti*: Určité profesní skupiny jsou více vystaveny riziku stát se obětí trestného činu než je tomu u jiných povolání. Např. policisté, strážníci, hlídači, vězeňský personál, průvodčí jsou zvýšeně viktimní pro trestné činy proti životu a zdraví, loupežemi jsou více ohroženi zaměstnanci pošty, bank, čerpacích stanic, listonoši a taxikáři.
- b) *Rodinný příjem*: Čím vyšší je příjem, tím se riziko viktimizace snižuje. U násilných trestných činů to platí jen částečně.
- c) *Demografické faktory*: Významným faktorem je příslušnost k minoritám. Cizinci, přistěhovalci, nábožensky či rasově odlišné menšiny, homosexuálové - ti všichni jsou častými obětmi násilností či urážek. Šikanováni jsou často osoby mentálně postižené (oligofrenici). Mezi další skupiny ohrožené zvýšenou viktimností patří alkoholici, narkomani, asociální osoby či ty osoby, které mají úzké vazby na podsvětí, např. členové gangů, kuplíři, prostitutky.
- d) *Čas*: Téměř polovina násilných trestných činů se odehrává v noci a to nejvíce mezi 18. a 24. hodinou.

³³ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 141-149.

- e) *Místo*: Za viktimogenní lokality se označují lokality, které svou charakteristikou přispívají k vyšší míře kriminality. Typicky to mohou být například oblasti, kde žijí sociálně slabší skupiny obyvatel, k čemuž ještě často přistupuje vysoká míra nezaměstnanosti, dále prostředí neprovázané osobními vazbami - anonymní prostředí, které nejsou protkány susedskými vztahy a vazbami, nebo i lokality, které jsou v pravidelných časových intervalech opuštěné. Touto problematikou se zabývá tzv. „kriminální geografie a kriminální ekologie“.

4.1.3 Behaviorální viktimologické faktory

Jde o chování, které je rizikové, např. tím, že osoba vyhledává viktimogenní lokality, svým jednáním záměrně provokuje okolí, ponižuje druhé a podobně.

Způsob viktimologického bádání, kdy jsou pouze zkoumány vlastnosti a chování oběti, je označován jako statický přístup ke studiu viktimnosti. Ten však neosvětluje samotný proces viktimnosti, neboť do tohoto procesu jsou zapojeny i další činitelé, a to třeba pachatel trestného činu, nebo vnější prostředí. O celkové vystihnutí procesu viktimnosti se snaží tzv. dynamický přístup, který užívá pojmu viktimizace, čímž je označován proces, v němž se potencionální oběť stává obětí reálnou.³⁴

V posledních letech vzniká stále více viktimologických výzkumů. Pro popis míry zasažení konkrétního státu či jiné homogenní sociální skupiny kriminalitou, je užíván termín index viktimnosti, který udává počet obětí trestného činu na 100 000/10 000/1 000 obyvatel daného státu nebo členů zkoumané jiné sociální skupiny.³⁵

Dalším důležitým pojmem, kterého užívá viktimologie, je viktimologická prevence. Tímto pojmem se rozumí volba optimálních způsobů chování oběti v situacích

³⁴ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 141-149.

³⁵ MAREŠOVÁ, A. MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 42-46.

bezprostředně souvisejících s kriminálním útokem a přijímání dalších vhodných preventivních opatření, kdy vše vychází právě z prováděných výzkumů.³⁶

Pro terminologickou úplnost nelze neuvést, že teprve nedávno se začal vymezovat relativně samostatný obor, tzv. kriminologická viktimologie. Ta se zajímá o oběť jako o zdroj informací o trestném činu, neboť právě oběť je původcem a nositelem stop, které velice často pomáhají odhalit trestný čin či dokonce odsoudit pachatele.³⁷

³⁶ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 161.

³⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 141.

5 VIKTIMIZACE

Viktimizace je proces, v rámci kterého se potencionální oběť stává obětí reálnou. V rámci této problematiky tak zkoumáme jednak vztah pachatele a oběti, chování oběti a míru viktimizace.³⁸

Při procesu viktimizace dochází k poškozování a způsobení újmy oběti. Viktimizace začíná vlastním útokem na oběť, ale končí až mnohem později, a probíhá, nebo spíš může probíhat v několika etapách. Proto zde hovoříme o takzvaných fázích viktimizace a rozlišujeme primární, sekundární a terciární viktimizaci, při kterých vzniká primární, sekundární a terciární újma oběti.³⁹

5.1 Primární viktimizace

Primární viktimizace je doprovázena primární újmou, kterou způsobuje oběti samotný pachatel a tato újma je přímým, tedy bezprostředním následkem trestného činu. V základě lze tuto újmu dělit na tři druhy. Jde o fyzickou újmu, o které lze hovořit v případech, kdy dojde ke zranění, lehkému či těžkému ublížení na zdraví nebo k usmrcení oběti. Dále může jít o majetkovou újmu, ke které dochází v případech, kdy je jednáním pachatele při trestném činu způsobena škoda na majetku oběti. Jako třetí kategorie je rozlišována emocionální újma. Tato může být v mnoha případech tou nejzávažnější, neboť ji lze jen těžko rozpoznat, protože k emocionálnímu poškození dochází v prožívání oběti a souvisí s osobnostním založením konkrétní osoby. Projevy emocionální újmy mohou být individuální a u každé osoby se mohou projevat různě, a to například v podobě nespavosti, úzkostných stavů či dokonce fobie. Emocionální újma pak nemusí být v žádném případě závislá na existenci či závažnosti způsobené škody, ale může se objevit i v případech, kdy oběti nebyla nakonec žádná škoda způsobena.⁴⁰

³⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 143.

³⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1998, s. 110-111.

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 189-190.

5.2 Sekundární viktimizace

Sekundární viktimizace je souhrnem všech vedlejších negativních důsledků spáchaného trestného činu, které však vznikají až po ukončení trestné činnosti a jednání pachatele mnohdy již nemá na další způsobené újmy vliv. Sekundární újma může být způsobena jednáním formálním, tedy například nesprávným postupem orgánů činných v trestním řízení, kdy může jít například o traumatizující projednání případu u soudu, tak i jednáním neformálním, na které má vliv sociální okolí oběti. Zde má pak hlavní vliv chování nejbližší rodiny, ale může zde být i vliv médií, která mohou zveřejnit detailní informace o trestném činu a třeba i informace, které mohou odhalit totožnost oběti. Sekundární viktimizaci však může způsobit i samotný pachatel původního spáchaného trestného činu nebo i jiné osoby, které se mohou snažit oběť zastrašovat či jinak ovlivňovat s cílem, aby oběť danou věc vůbec neoznámila nebo později jednala tak, aby pachatel nebyl potrestán.⁴¹

Sekundární viktimizace, která vzniká důsledkem postupu formálních institucí, tedy v případech, kdy trestní řízení působí zúčastněným obětem psychickou újmu, je silně nežádoucí účinek trestního soudnictví. Bohužel je zde nutné zmínit, že tyto případy jsou velmi časté a i z tohoto důvodu se autor rozhodl v této práci na toto poukázat. Trestní řízení totiž může velice negativně ovlivnit oběť, a to především její psychologické aspekty, především pak její sebevědomí, víru v budoucnost, víru v právní systém nebo víru ve spravedlivý svět.⁴²

Trestní řízení může působit sekundární viktimizaci především prostřednictvím svého výsledku a také procedurami, které jsou s trestním řízením spjaty. K výsledku trestního řízení, lze konstatovat, že tento se nemusí shodnout s očekáváním oběti, což může mít za následek právě sekundární viktimizační účinky. Oběť totiž vnímá jako jednu z nejdůležitějších funkcí udělovaného trestu odplatu. Trest by pak měl korespondovat s utrpením, které bylo oběti trestným činem způsobeno. Oběť ve většině případů po

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 189-190.

⁴² ORTH, U. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 2002, vol. 15, no. 4, p. 314.

vyslechnutí rozsudku hodnotí, jaký trest pachatel dostal, a to jak druh, tak i výši trestu a v případech, kdy je trest v očích oběti neadekvátní, může dojít k další újmě osoby a ta je tedy sekundárně viktimizována. Trest pro pachatele má svůj význam i pro ochranu společnosti, kdy oběť oprávněně předpokládá, že trest může zabránit pachateli v další trestné činnosti. V případech, kdy trest není dostatečný, může oběť pociťovat strach o vlastní bezpečnost. Mnoho obětí pak považuje za důležité, aby jí v průběhu trestního řízení, byl přiznán status oběti, a v případech porušení tohoto principu může také dojít k viktimizačním účinkům. Je zcela nepochybné, že je žádoucí, aby se trestní řízení řídilo svými základními principy. Na druhé straně je však nutno ctít i zásadu presumpce nevinny pachatele, ale toto může na oběť působit negativním způsobem. Právě zde je pak třeba citlivého přístupu jednotlivých zúčastněných stran a především orgánů činných v trestním řízení. V případě, že se budou například opakovat výsledky oběti, u kterých se budou opakovaně rozebírat okolnosti trestného činu, může opět oběť tento postup vnímat negativně a může dojít k další újmě.⁴³

K dalšímu vzniku sekundární viktimizace může docházet v případech, kdy je nutná konfrontace oběti s pachatelem při některém z úkonů trestního řízení. Většinou může také negativně působit i přítomnost veřejnosti při svědecké výpovědi oběti nebo dlouhá časová prodleva mezi oznámením trestného činu a samotným soudním jednáním.⁴⁴

V případě sekundární viktimizace je nutno zdůraznit to, že sekundární újma je pouze psychologického rázu a jak již bylo uvedeno, tak tato je považována právě za tu nejnebezpečnější. V některých případech, nutno říci ne ojedinělých, se dokonce může stát, že sekundární újma převyší újmu primární. Nejčastěji se může sekundární újma sestávat především z pocitu nespravedlnosti vyvolaným nespokojeností s průběhem trestního řízení, nebo pocitu nedůstojnosti, kdy se oběť může cítit ponížena a pak také

⁴³ ORTH, U. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 2002, vol. 15, no. 4, p. 314.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 118-119.

pocitem izolace, kdy může dojít k tomu, že sociální okolí oběti se kontaktu s ní spíše vyhýbá.⁴⁵

5.3 Terciární viktimizace

Terciární viktimizací je stav, který je specifikován tak, že jedinec není schopen vzchopit se a vyrovnat se se silným traumatickým zážitkem, ke kterému došlo v důsledku na něm spáchaného trestného činu, a to i přes to, že objektivně došlo k nápravě či uzdravení a také k potrestání pachatele a odškodnění oběti. Terciální viktimizace se projevuje především tím, že oběť po prožité traumatizující situaci výrazně změní svůj dosavadní životní styl a újma ji ovlivňuje dlouhodobě. Příčina terciární viktimizace je spatřována hlavně v osobnostním založení oběti.⁴⁶

5.4 Reviktimizace

Aby byl výčet zcela kompletní, je nutné se ještě zmínit o pojmu reviktimizace, který je používán pro případy opakované viktimizace. Asi nejčastěji je pojem opakované viktimizace používán autory Bridgemanem a Hobbsem, kteří tento pojem vymezují tak, že jde o situaci, kdy v průběhu určitého času dojde k opětovné trestné činnosti proti stejné osobě. Tímto způsobem je reviktimizace definována i Grahamem Farrellem.⁴⁷

Farrell ve svém díle uvádí, že opakovaná viktimizace tvoří velký podíl na celkové viktimizaci, a proto se i zaměřil na způsoby prevence reviktimizace, protože dle jeho názoru by se tím výrazně snížila i viktimizace jako celek. Tvrdí, že opakování trestné činnosti je velmi pravděpodobné v místech, kde je zaznamenána vysoká kriminalita a v období nadcházejícím krátce po prvotní viktimizaci.⁴⁸ Toto bylo později i cílem mnoha

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 118-119.

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 117.

⁴⁷ FARRELL, G. Preventing Repeat Victimization. *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*. 1995, vol. 19, p. 473.

⁴⁸ FARRELL, G. Preventing Repeat Victimization. *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*. 1995, vol. 19, p. 473-474.

výzkumů a například G. Laycocková třeba rozlišuje reviktimizaci dle osob, míst a objektů.⁴⁹

Výsledky mnoha viktimologických výzkumů poukazují na fakt, že relativně malý podíl obyvatel se stal obětí poměrně velkého počtu trestných činů, lze tedy říci, že rozložení kriminality vzhledem k jejím obětem je ve společnosti značně asymetrické. Někteří z viktimologů jsou toho názoru, že tato asymetrie nemůže být náhodná. Tito autoři pak hovoří o takzvané predestinované oběti, což je osoba, která se obětí trestného činu nestane dílem náhody, ale na základě vlivu svých osobnostních dispozic, které mohou mít vliv na to, že tato osoba je opakovaně pachatelovým cílem. I přes to, že se to může zdát velice nepravděpodobné, tak dle názoru mnoha odborníků i studií je již samotný fakt, že se osoba jednou stala obětí trestného činu považován za kritický faktor, a u takové osoby je značně zvýšena pravděpodobnost, že se osoba stane opět obětí trestného činu, tedy obětí opakované viktimizace.⁵⁰

Pemberton ve svém díle uvádí, že pravděpodobnost opakované viktimizace je přímo úměrná počtu viktimizací, které oběť již zažila a že nejvyšší riziko opakované viktimizace vzniká ihned po viktimizaci předchozí. Je toho názoru, že s každou další viktimizací klesá ochota oběti tento čin ohlásit, neboť její důvěra v činnost příslušných orgánů, především policie, je tímto značně narušena. S větším počtem viktimizací pak u obětí rostou pocity nejistoty a nebezpečí, které mohou zvýšit pravděpodobnost vzniku psychických problémů.⁵¹

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 136.

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 137.

⁵¹ MAREŠOVÁ, A. MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 6–8.

5.5 Dopad viktimizace na oběť

K celkovému ujasnění procesu viktimizace je taktéž důležité poukázat i na dopad, který má či může mít viktimizace na duševní rozpoložení a následné chování oběti trestného činu.

Je nutné zmínit, že na jednotlivé negativní situace bude každá z osob reagovat individuálně, a to v závislosti na svém osobnostním založení. Každá oběť tedy bude úplně jiná. I přes toto však lze obecně vypožorovat určité generální rysy v pozdějším chování a prožívání újmy, a to u všech obětí, kdy jednotlivé rozdíly lze pozorovat pouze v délce trvání či intenzity prožívání.⁵²

Viktimizace je zcela nepochybně značně stresující událost, která je svévolná a naprosto nepředvídatelná. Oběť nemá možnost se na viktimizaci předem připravit a je také téměř nemožné se viktimizací zcela vyhnout. Právě z tohoto důvodu je pro případnou oběť velice obtížné se s viktimizací rozumově vypořádat. Viktimizace vyvolává v prožívání oběti krizi, která pak může narušit samotné jádro osobnosti. Oběť si často pokládá otázky: „Proč se to stalo zrovna mně?“ V rámci primární viktimizace pak vzniká zde již zmiňovaná emocionální újma, a to zejména jako pocit zneuctění, ztráta pocitu důvěry a své autonomie. Samotný pocit zneuctění pak souvisí především se ztrátou vnitřní duševní rovnováhy oběti, kdy oběť ztrácí přesvědčení, že je oproti ostatním v pořádku. Ztráta pocitu důvěry se může projevit až strachem ze svého okolí. Oběť poté může všechny ostatní považovat za nepředvídatelné a schopné bezdůvodně ublížit. Ztráta pocitu autonomie se zase projevuje tím, že oběť ztrácí pocit toho, že svůj život si řídí sama, rozhoduje o svém jednání a může vše sama ovlivnit.⁵³

⁵² ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 116-119.

⁵³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 119-135.

Prožívání krize vyvolané viktimizací lze v základu rozdělit do tří fází.⁵⁴

- 1) Jde o fázi šoku. Ta fáze začíná ihned po spáchání trestného činu. Může se projevit třeba ztuhnutím oběti, zmateností, dezorientací, a toto může mít v konečném důsledku za následek neschopnost se přesně vyjádřit a dokonce i racionálně uvažovat. V krajním případě může dojít i na poruchy paměti.
- 2) Druhou fází lze nazvat jako fází nastupující adaptace. Jde o dobu, kdy se oběť pokouší vyrovnat s prožitou negativní událostí. Oběť se může většinou chovat náladově a nevyrovnaně. Oběť pak může balancovat mezi dvěma extrémy, kdy se buďto neustále vrací k prožité události a hovoří o ní. Druhým extrémem je zase situace, kdy o svém traumatu odmítá komunikovat a zcela se uzavře do sebe.
- 3) Dále rozlišujeme fázi konečné adaptace. V této dochází ke konečnému zpracování prožitého traumatu. Pro oběť ztrácí negativní událost bezprostřední emocionální náboj a oběť se ve svém prožívání navrácí do běžného života.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 121-123.

6 PRÁCE POLICIE A VIKTIMIZACE

Jedním a dle názoru autora i tím nejdůležitějším faktorem sekundární viktimizace je působení a chování policistů. Ve většině případů je totiž policista tím prvním, kdo je v kontaktu s jedincem poté, co se stal obětí trestného činu. V době, kdy první policista dorazí na místo, je oběť trestného činu rozrušena. Potřebuje podat pomocnou ruku, má potřebu se někomu o celé věci svěřit, chce cítit, že se někdo o její případ zajímá a ten dotyčný ví, jak může pomoci, nebo co má dělat. Oběť od policistů očekává profesionální přístup. Bohužel ne vždy je tomu tak. V Mezinárodním výzkumu obětí trestné činnosti v Praze provedeném v roce 2000, který se zabýval i nespokojeností s prací policie, převažoval u většiny dotazovaných názor, že policie, respektive policista, neměl o oběť, respektive její případ, zájem. To pak koresponduje plně i se zjištěním autora a jeho dlouholetým pozorováním. Hned jako druhý nejčastější důvod nespokojenosti s prací policie bylo respondenty uváděno, že policie neudělala vše, co bylo v jejích silách. U tohoto důvodu je třeba jej brát s rezervou, neboť je otázkou zda oběť, v tomto případě laik, je nějak objektivně schopena posouzení toho, zda policie udělala vše, co skutečně udělat mohla. Ovšem je třeba podotknout, že i autor během působení u policie zjistil, že spousta policistů nemá potřebné znalosti, což pak může úzce souviset právě i s pocitem oběti, že policie neudělala vše, neboť policista třeba ani nemusel vědět, jak efektivně postupovat. S tím souvisí i další z uváděných důvodů nespokojenosti s prací policie, a to, že poškozený nebyl řádně poučen o svých právech.⁵⁵

V této kapitole autor, na základě svých vlastních zkušeností získaných při práci u policie a v porovnání s již zmíněným výzkumem Martinkové, rozebral dle svého názoru hlavní příčiny podílející se na sekundární viktimizaci ze strany orgánů policie a pokusil se poukázat i na možná řešení těchto příčin. Dle získaných zkušeností autora a jím provedeného dlouholetého pozorování, by se tyto příčiny daly rozdělit do 3 základních kategorií, na které se v této kapitole blíže zaměří.

⁵⁵ MARTINKOVÁ, M. *Mezinárodní výzkum obětí trestné činnosti v Praze v roce 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 13-52.

6.1 Nezájem policistů

První příčinou je dle autora nezájem policistů, kteří svým přístupem jasně dávají najevo nezájem o celou věc a samotnou oběť. Existuje mnoho důvodů nezájmu policistů. Pro oběť je určitě velice stresující, když si člověk v těžké situaci přivolá na pomoc někoho, od koho očekává pomoc a místo toho se dočká nezájmu a mnohdy i zcela zjevného opovržení. Příčin může být několik. Policista může mít jen špatnou náladu či osobní problémy, nebo může pokládat případ za nesmyslný či banální, nemusí mu do oka padnout oběť, nebo policistu jeho práce nezajímá, což je úplně nejhorší možnost. Takový policista pak přijede na místo a ihned dává svým chováním vůči oběti najevo svůj nezájem. Na oběť pak působí velice špatně, když místo osoby, od které očekávala pomoc, dorazí někdo, kdo se chová s nezájmem nebo dokonce až nevhodně. Takový policista se poté snaží věc na místě ihned ukončit a odjet, aniž by dal prostor oběti k řádnému vyjádření. Policista, který se na místo dostaví s nezájmem, ať už je jeho příčinou cokoliv, často bagatelizuje vzniklou situaci, má tendenci obvinit samotnou oběť s tím, že si za vše může sama svým chováním či nezabezpečením svého majetku. Neobvyklé není ani to, že policista odmítá celé oznámení přijmout nebo v případech, že jej nakonec přijme, je jeho chování neslušné či hrubé.⁵⁶

Policista jednající s obětí by měl zachovávat určitý nadhled nad věcí, ale zároveň projevovat i určitou přiměřenou míru empatie. Rozhodně není správné na oběť ihned spustit proud otázek a požadavků. Oběť by nejprve měla svými slovy popsat vzniklou situaci, je-li toho schopna. Až poté by měly následovat otázky, které by měly být věcné a dle okolností by se měly omezovat pouze na souvislost s daným případem.⁵⁷

S nezájmem policistů je bohužel velice těžké bojovat a není žádný zaručený postup, jak tomuto chování předcházet. Policista by rozhodně svou nechuť neměl přenášet na osoby, které od něj očekávají pomoc. Možným řešením tohoto problému by byl důkladnější výběr nových policistů, kdy by se více věnovala pozornost jejich

⁵⁶ MARTINKOVÁ, M. *Mezinárodní výzkum obětí trestné činnosti v Praze v roce 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 13-52.

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 213-236.

charakterovým vlastnostem. Po samotném přijetí by měl být určitě věnován také prostor dalšímu vzdělávání policistů v oblasti psychologie a etiky.⁵⁸ Bohužel zde je nutno podotknout, že k nezájmu policistů může v mnoha případech přispívat i činnost nadřízených policistů. Jedním z vcelku častých důvodů nesprávného chování policistů k občanům celkově a jejich nezájmu o službu, je totiž také i někdy ne zcela zdravé prostředí u policie, kdy policistům nejsou utvářeny řádné podmínky pro výkon služby a ve službě jsou omezováni někdy až zbytečnými pokyny a úkoly nebo i nadměrným pracovním vytížením. Přispět k odstranění tohoto problému by mohl rozhodně větší dohled, který by byl ze strany vedení policie věnován nejen k plnění úkolů po administrativní stránce a dohledu na chování policistu vůči vnějšímu prostředí, ale i kontrole toho, zda policisté mají utvořeny pokud možno ty nejideálnější podmínky pro výkon služby. Ne zcela ideální pracovní podmínky totiž mohou být ventilovány většinou právě vůči obětem trestných činů. Nejen ze strany samotných policistů, ale i ze strany jejich nadřízených, by měla být věnována obětem důslednější péče a daleko větší pozornost. K tomuto by měl být zaměřen i samotný výkon služby a ten by měl být ze strany vedení zohledňován i při tvorbě pokynů a podmínek pro službu, kdy by občas bylo ku prospěchu věci naslouchat i zpětné vazbě policistů ve výkonu.

6.2 Neznalost a nezkušenost policistů

Dalším problémem, který se nepříznivě promítá na obětech trestných činů je také neznalost a nezkušenost policistů. To má za následek podobný účinek jako je nezáměr policistů. Oběť, která si přivolá na pomoc policistu a očekává od něj pomoc, je opětovně psychicky poškozena netaktním postupem, špatnou volbou otázek, nadbytečným a zbytečně opakovaným kontaktováním ze strany policisty. Policista bez patřičných zkušeností a znalostí na místě postupuje zbytečně zdlouhavě, opakuje nadměrně některé otázky, ptá se na věci, které pro danou věc nejsou vůbec potřebné a někdy může narážet i na citlivá témata, o kterých nechce oběť hovořit. Z nezkušenosti může pramenit i to, že

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 156-157.

policista se naopak zapomene na důležité skutečnosti zeptat a oběť pak musí být kontaktována opětovně a musí se k nepříjemné situaci znovu vracet a vše si opět připomenout. Dalším problémem neznalosti a nezkušenosti může být i to, že oběť může mnohdy reagovat zcela neadekvátně a může mít nepřiměřené a neočekávané reakce. Nezkušený policista na toto může zareagovat vůči oběti netaktně a místo toho, aby se do pocitů oběti vcítil, může její trauma umocnit tím, že se k ní chová hrubě. Z nezkušenosti může pramenit třeba i to, že policisté zvolí nesprávný či nevhodný postup v průběhu šetření případu. Příkladem tohoto může být nevhodně zvolená a provedená konfrontace oběti s pachatelem, zbytečný nátlak na oběť za účelem podání souhlasu k odbornému vyjádření lékaře, či stíhání pachatele v podobě osoby blízké. Velkým pochybením je i nucení oběti vypovídat i v případech, kdy vypovídat nemusí, anebo nechce z důvodu silného rozrušení. V těchto případech je důležité zohlednit potřeby oběti a důležitost její výpovědi.⁵⁹

Jak bylo uvedeno již v předchozí kapitole, policista by měl dbát, aby se k oběti choval taktně, slušně, aby se vcítil do jejích pocitů. Policista by měl dbát důstojnosti oběti a nechat jí prostor se vyjádřit. I přes toto všechno by však měl policista dokázat od oběti získat všechny důležité a potřebné informace. Měl by dbát na to, aby oběť nemusela být zbytečně opakovaně kontaktována jen kvůli tomu, že se při prvním kontaktu opomněl policista na něco zeptat.⁶⁰

Oproti neochotě policistů se dá s jejich neznalostí a nezkušeností bojovat daleko lépe. Stejně jako u neochoty je třeba dbát při výběru nových policistů důraz hlavně na jejich charakterové vlastnosti. Další důležitou věcí je pak průběžně se věnovat vzdělávání policistů i po jejich přijetí. Pozornost je naprosto nesmyslně věnována různým školením na téma korupce atd., ale nikdo se již nezajímá o to, že policista potřebuje především ovládat komunikační dovednosti a schopnosti pracovat s lidmi. Policista také samozřejmě

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 213-236.

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 156-157.

nasbírání zkušeností a znalostí v průběhu své praxe, ale je k tomu třeba získávat i kvalitní teoretické znalosti, které se poté naučí užít v praxi.⁶¹

6.3 Právní řád

Posledním problémem, který se do značné míry projevuje na vlivu policie na procesu sekundární viktimizace, je samotný právní řád České republiky, kterým se musí policisté řídit v rámci šetření protiprávních činů. Nejedná se tak zcela o problém samotné policie, ale ve většině případů se projevuje právě v policejní činnosti a taktéž má nepříznivý vliv na psychiku obětí. V mnoha případech je totiž ze zákona nutné oběť opakovaně vyslechnout. Může to být například v případech, kdy je věc nejprve šetřena jako přestupek a poté je změněna právní kvalifikace na některý z trestných činů. V tomto případě je nutno oběť opakovaně k věci vyslechnout, neboť náš právní řád neumožňuje použití výsledku provedeného v rámci šetření přestupku pro účely trestního řízení. To má stejné následky, jako když se policista zapomene při prvotním výslechu zeptat na důležité věci. Oběť si musí opakovaně připomínat prožití nepříjemné události, a to opět může zatěžovat její psychický stav.⁶²

Dalším problémem je, že občas je těžké ze strany policie získat potřebné souhlasy, např. k provedení domovní prohlídky. Pro oběť, která čeká na místě pomoc policie, je těžké jen přihlížet tomu, že policie neprovede vše pro nápravu vzniklého stavu. Ne zcela výjimečné mohou být i případy, kdy dojde například ke krádeži věcí z vozidla a stopy bot vedou ve sněhu od vykradeného vozidla přímo k domu osoby, o které je známo, že se zabývá obdobnou trestnou činností. Ani toto nemusí stačit k tomu, aby se podařilo získat řádné povolení k provedení prohlídky domu. (pozn. osobní zkušenost autora). Je na místě velice těžké vysvětlit oběti, že prostě v danou chvíli nelze nic udělat. Toto je jen jeden

⁶¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 51-52.

⁶² KRISTKOVÁ V., LANGHANSOVÁ H., MATIAŠKO M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 9-14. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z WWW: <https://llp.cz/wp-content/uploads/Legislativni_ochrana_obeti_trestnych_cinu_pred_druhotnou_viktimizaci_a_prava_obeti_na_soukromi_behem_trestniho_rizeni.pdf>.

z příkladů, který se skutečně stal a kdy nemohoucnost policie jen více přispěla k dalšímu poškození oběti trestného činu.⁶³

S právním řádem jen těžko něco policie udělá, ale možná by nebylo špatné, aby se někdo zamyslel nad některými postupy při šetření. Nebylo by na škodu, kdyby policie prováděla výslechy u přestupků i trestných činů na základě jednoho ustáleného postupu či zákona, a tím by odpadala nutnost dalších výslechů. Bohužel oprávnění policie a její samotné zastání je v poslední době na velice špatné úrovni a každý pachatel má pomalu větší práva než jejich oběti a policisté, kteří se zabývají šetřením jejich činů. Již mnoho let se mluví o novele trestního řádu. V této by mělo být mimo jiné myšleno především na sjednocení postupů nejen v trestním řízení, ale i řízení přestupkovém. Ač v posledních letech jsou činěny pokusy o práci s obětí a jsou jim přiznávána práva, stále chybí celková koncepce, jak s nimi jednat v rámci trestního řízení a co nejméně eliminovat nutnost jejich zapojení do jeho průběhu.

⁶³ MARTINKOVÁ, M. *Mezinárodní výzkum obětí trestné činnosti v Praze v roce 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 13-52.

7 PREVENCE SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE

Další negativní dopad na oběť trestného činu lze samozřejmě správným postupem značně omezit, ne-li dokonce eliminovat. Není to samozřejmě vůbec jednoduché. Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na proces viktimizace v souvislosti s výkonem práce policisty, bude zde pro vymezení základních možností prevence sekundární viktimizace cíleno pouze na prevenci viktimizace, která je způsobena postupy v rámci trestního řízení, tedy především postupem policie. V tomto směru je možno vycházet z díla Uliho Ortha „*Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings*“, který s odkazem na provedené výzkumy, uvádí příklady pro předcházení sekundární viktimizaci.

7.1 Očekávání oběti trestného činu

Závěry Ortha v jeho díle „*Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings*“ lze v základu dělit na tři různé směry či závěry:⁶⁴

- 1) V první řadě oběť očekává, že pro pachatele vše neskončí jen vykonáním trestu. Pro oběť samotnou a z jejího pohledu pro zmenšení sekundární viktimizace je také důležité, aby se jí dostalo případné finanční kompenzace, aby byla přiměřeně informována o pachatelově budoucím životě a případně dalších informacích souvisejících s osobou oběti a případnými úmysly pachatele. Z výzkumů je zřejmé, že pro oběť je důležité i to, aby se pachatel ke svému jednání přiznal, a není ani zcela výjimečné, leč možná trochu překvapivé, že pro mnoho obětí by bylo důležitým i to, aby ji pachatel požádal o možnost odpuštění.
- 2) Dále ve svém díle došel Orth na základě výzkumů k závěru, že je třeba větší procesní spravedlnosti pro zúčastněnou oběť, kdy však poukazuje i na fakt, že tím nesmí docházet k procesní nespravedlnosti vůči pachateli. Zde Orth poukazuje především na to, že oběti by mělo být umožněno dát prohlášení

⁶⁴ ORTH, U. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 2002, vol. 15, no. 4, p. 314-320.

k újmám a poškozením vzniklých v souvislosti s jednáním pachatele, tedy primární viktimizací. Oběť totiž mnohdy potřebuje vyjádřit své pocity vůči pachateli a očekává prostor, kde by mohla případně uvést svoje očekávání ohledně rozhodnutí soudu. Toto bylo například u nás až do nedávna obětem upíráno a vše se změnilo až se zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který obětem tuto možnost dal.

- 3) V neposlední řadě pak oběť očekává možnost využití právní a psychologické pomoci a poradenství.

Z tohoto i dalších děl pak vychází v současné době i mnoho mezinárodních dokumentů a zákonů, které se zaměřují na ochranu oběti a zmírnění následků jak primární, tak i sekundární viktimizace. V plné míře byly tyto závěry zcela nepochybně užity i při tvorbě již zmíněného zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.⁶⁵

Svým principem z tohoto vychází i činnost a nabídka služeb různých státních i nestátních organizací působících v oblasti pomoci obětem trestných činů. Ať již se jedná o Bílý kruh bezpečí, různé krizové linky, Probační a mediační službu a další akreditované či registrované nestátní neziskové organizace. V neposlední řadě bylo reakcí na toto například i utvoření systému psychologické pomoci Policie České republiky obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí, který byl spuštěn dne 1. července 2010 na základě závazného pokynu policejního prezidenta č. 97/2010, nyní platný pod č. 231/2016.⁶⁶

Jak bylo v této práci již uvedeno, hlavní náplní policisty je odhalování trestné činnosti a jejich pachatelů. Znovu je však třeba připomenout, že policista by neměl zapomínat i na fakt, že oběť je člověkem, který očekává slušný přístup a přiměřené zacházení. Ne vždy mu však toto může policista sám poskytnout. Je pak jen na daném policistovi, aby vyhodnotil, zda je oběť v takovém stavu, že postačí jeho adekvátní postup a chování k oběti, nebo je třeba zvážit i zapojení jiných organizací či jen jiných složek

⁶⁵ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 445-463.

⁶⁶ Pokyn policejního prezidenta č. 231 ze dne 26. září 2016, *o psychologických službách*, s. 19-24.

police, které oběti mohou podat daleko lepší služby a tím zmírnit případnou sekundární viktimizaci.

7.2 Zákon o obětech trestných činů

K silnější pozici obětí trestných činů v našem státě velice přispěl zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Jak již bylo v práci uvedeno, tento zákon ve značné míře reaguje na mnoho provedených výzkumů a odráží potřeby obětí trestných činů. Pro samotné oběti představuje ucelený soubor procesních i mimoprocesních práv, přitom jen minimálně (ne-li vůbec) narušuje účel trestního řízení. Oproti původním obavám lze za dobu jeho účinnosti konstatovat, že například na objasněnost trestných činů či samotné trestání pachatelů nemá vliv žádný a naopak u obětí plně odráží jejich přání a potřeby. Zákonem se tak podařilo zformovat hlavní zájmy společnosti s potřebou jednotlivých obětí a současně byly naplněny závazky, které naší zemi plynuly z evropské legislativy.⁶⁷

Samotný zákon je systematicky rozčleněn na dvě části. V první je věnován důraz na jednotlivá práva obětí trestných činů. Jde o soubor práv, která mají přinést každé oběti individuální přístup, důstojnost a také respekt. Mimo jiné jde o práva na poskytování odborné pomoci, právo na informace (zde je prioritou hlavně srozumitelnost poskytovaných informací), právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, z čehož pak plyne především ochrana soukromých údajů oběti, kdy přístup k těmto údajům může být na přání oběti v odůvodněných případech omezen. Dále například jde o právo na ochranu před druhotnou újmou, přičemž tato ochrana počítá mimo jiné v zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele, s osobou podezřelou nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede. Oběť má nově prostor učinit prohlášení o dopadech trestného činu na její život a dále i právo na peněžitou pomoc. V tomto směru totiž tento zákon umožňuje snadnější čerpání a i navýšení možnosti čerpání finanční pomoci. Druhá část se pak blíže dotýká spíše činnosti subjektů poskytujících obětem pomoc samotnou. Tato část je zaměřena na vymezení těchto subjektů. Informace

⁶⁷ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 445-463.

o poskytovatelích předmětných služeb můžeme najít ve veřejně přístupném registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který provozuje Ministerstvo spravedlnosti ČR. Jedná se o registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů a je veřejně on-line dostupný na internetu.⁶⁸

Co se týká Policie ČR, ta má dle tohoto zákona povinnost informovat oběť o subjektech poskytujících pomoc ihned v rámci prvního kontaktu. Stejnou povinnost mají celníci, příslušníci vězeňské služby, vojenští policisté, strážníci obecních policií či zdravotnická zařízení. Psychologické a sociální poradenství jsou oprávněny poskytovat jen ty subjekty, které k tomu mají oprávnění na základě rozhodnutí o registraci podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zákon také v obecných ustanoveních definuje pojmy jako je oběť a zvláště zranitelná oběť, což do té doby nebylo přesně definováno.⁶⁹

7.3 Práva oběti trestného činu

Mimo očekávání má oběť trestného činu i svá práva. Tyto jsou upravena příslušnými zákony, jejichž tvorba vychází právě z již zmíněných očekávání oběti. V České republice jsou práva oběti upravena především v zákoně č. 45/2013 Sb., tedy zákoně o obětech trestných činů.

7.3.1 Základní zásady⁷⁰

Presumpce statusu oběti - jde o zásadu, která osobě, jež se považuje za oběť trestného činu, přisuzuje určitá práva, a ostatní strany vůči ní mají i určité povinnosti. Tyto musí plnit i v případě, že dle jejich názoru mají pochybnosti o tom, zda dané osobě status oběti náleží. Stát v tomto případě je jakýmsi garantem, a jestliže konkrétní orgány

⁶⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR: *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. 2013, [cit. 2021-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>>.

⁶⁹ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 445-463.

⁷⁰ GRÍVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 35-43.

zastupující v tomto stát (pro případ této práce Policie ČR) nezajistí plnění práv oběti a povinností dalších vůči oběti, může se oběť domáhat i náhrady.

Zásadu zákazu zneužití postavení oběti lze v tomto případě chápat jako projev zásady uplatňované napříč různými právními odvětvími, a lze ji specifikovat tak, že nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního jednání či ze své vlastní nepoctivosti. Je možné říci, že tato zásada říká, že je lepší přiznat právo subjektu, a to i kterému nenáleží, než aby bylo upřeno právo subjektu, kterému náleží.

Zásada nezávislosti postavení statusu oběti na trestním řízení upravuje fakt, že postavení oběti a práva s ním spojená nelze podmiňovat skutečností, jestli došlo ke zjištění či dopadení nebo snad i k odsouzení pachatele. Oběť má tato práva nezávisle na tom, zda je pachatel znám a nijak se s ohledem na tuto skutečnost nezmenšují.

Zásada zvláštního přístupu k obětem trestného činu zajišťuje obětem právo na to, aby ostatní subjekty nepřistupovaly k obětem necitlivě, nedocházelo k bagatelizování způsobené újmy či k úplnému zpochybňování skutečnosti, zda se vůbec trestný čin stal. Taktéž by nemělo za žádných okolností docházet ke zdůrazňování podílu oběti na trestném činu, a to zejména u trestných činů se sexuálním podtextem. Základem této zásady je tedy respektování osobnosti a důstojnosti oběti.

Zásada diskriminace - jde o obecnou zásadu, která ochraňuje oběti, které by mohly být diskriminovány například pro svoji rasu, národnost či etnický původ, věk, pohlaví, sexuální orientaci nebo náboženské vyznání a jiné názory. Každá oběť by měla mít stejný přístup.

Zásada práva na informace zajišťuje, že oběť by v průběhu trestního řízení měla být řádně poučována o svých právech, případně povinnostech, a to i třeba opakovaně.

Zásada spolupráce není primárně směřována pro oběť, neboť zavazuje Policii ČR a orgány činné v trestním řízení spolupracovat s orgány, které se zabývají pomocí obětem trestných činů, ale jak již je z definice této zásady zřejmé, ve finále zajišťuje oběti, že se jí dostane pomoci.

7.3.2 Právo na poskytnutí odborné pomoci⁷¹

Zásada práva na poskytnutí odborné pomoci ustanovuje, že každá oběť má právo na poskytnutí pomoci, a to v oblastech psychologického a sociálního poradenství, právní pomoci či na právní informace. Jde-li o odbornost, na tuto dohlíží Ministerstvo spravedlnosti a za odbornou pomoc se ve smyslu zákona o obětech trestných činů rozumí pomoc od subjektu, který je zapsán v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který právě Ministerstvo spravedlnosti vede. Co se týče psychologického poradenství, toto se zaměřuje na usnadnění orientace oběti v situaci, do které se vlivem trestného činu dostala a pomáhá jí v nalezení vhodných prostředků, které jí pomohou tuto situaci zvládnout. Důsledky trestného činu totiž mohou mít za následek různá psychotraumata nebo posttraumatické stresové poruchy. V těchto případech je nutná odborná pomoc, neboť oběť situaci sama nezvládne. Sociální poradenství se zaměřuje především na následné uplatnění oběti ve své sociální skupině, tedy blízkém okolí, kdy následek trestného činu, může mnohdy v oběti způsobit pocit, že je z dané komunity vyčleněn. Právní pomoc či právní informace se zaměřují na oblasti, kde je po trestném činu omezena či jinak ovlivněna schopnost oběti se uplatnit. Může se jednat o oblast pracovního uplatnění (snížená schopnost pracovat), oblast finanční (oběť se jednáním pachatele mohla dostat do exekucí) a další.

Pro oběť je důležitým faktem, že tato odborná pomoc může být za splnění zákonných podmínek poskytována bezplatně.

7.3.3 Právo na informace⁷²

Právo na informace ukládá všem subjektům jednajícím s obětí povinnost ji informovat o jejích právech a případně i povinnostech. Oběť má již od prvotního kontaktu s policií právo na poskytnutí základních informací o svých právech. Smyslem této zásady je skutečnost, aby oběť znala svoje práva a mohla je v průběhu trestního řízení, ale i po

⁷¹ GRIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 43-53.

⁷² GRIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 54-104.

něm, uplatňovat. Jen ve zkratce lze uvést, že oběť má mimo jiné právo na informace o průběhu trestního řízení (např. kde a jak může podat trestní oznámení, od jakých subjektů se jí může dostat pomoci, jaké má trestní řízení etapy, za jakých podmínek má nárok na opatření k zajištění svého bezpečí, za jakých podmínek má právo na peněžitou pomoc a další), ale třeba i na to, být na základě své žádosti informována o propuštění či útěku pachatele z vazby, výkonu trestu odnětí svobody, léčení a podobně.

7.3.4 Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím⁷³

Toto právo nevychází přímo ze zákona o obětech trestných činů, ale je zde pouze shrnuto, a je ukotveno v jiných právních předpisech, především pak v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Lze shrnout jako právo oběti na ochranu svého života a zdraví v případech, kdy dochází k hrozbě bezprostředního ohrožení. Mezi nástroje patří například krátkodobá ochrana poskytnutá ze strany policie, případně vykázání násilné osoby ze společného obydlí, které opět provádí policie, a následně může být soudem vydáno na žádost oběti předběžné opatření upravující styk oběti a pachatele.

7.3.5 Právo na ochranu soukromí⁷⁴

Toto právo zaručuje obětem, že každý ze subjektů, se kterým se v rámci trestního řízení či následné péče setká, má povinnost uchovávat veškeré údaje neveřejně. Nikdo pak nesmí v rámci trestního řízení zveřejnit žádné informace, které by byly způsobilé vést ke zjištění totožnosti oběti. Blíže je pak vše specifikováno v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád. Hrozí-li v souvislosti s trestním řízením oběti nebezpečí, může požádat, aby údaje k její osobě byly vedeny takovým způsobem, aby se s nimi mohly seznámit jen orgány činné v trestním řízení a další nezbytné osoby, avšak údaje k oběti v tomto případě nelze získat veřejně.

⁷³ GRIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 104-126.

⁷⁴ GRIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 126-131.

7.3.6 Právo na ochranu před druhotnou újmou⁷⁵

Toto právo lze chápat jako právo oběti (nejen oběti, ale i třeba jí blízkých osob), na eliminaci kontaktu s pachatelem trestného činu, ale i celkově šetrný přístup v průběhu trestního řízení. Právo je pouze na žádost oběti, kterou může oběť podat v jakémkoli stádiu trestního řízení. Cílem opatření je především zabránění sekundární viktimizace oběti, které může vzniknout při opakovaném kontaktu s pachatelem nebo nadbytečným opakováním výslechů oběti či její přítomnosti na dalších úkonech trestního řízení, ale i také před kladením osobních otázek, které nejsou pro řádné objasnění věci důležité.

7.3.7 Právo na peněžitou pomoc⁷⁶

Toto právo je založeno na předpokladu, že v důsledku trestného činu může docházet k neočekávanému a hlavně nezaviněnému zhoršení sociální situace oběti. Má tedy vést k pomoci při překlenutí této zhoršené sociální situace oběti, a to tak, že oběti jsou poskytnuty peněžité prostředky státu, což je prováděno prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti. Zhoršená finanční situace z pohledu tohoto zákona může nastat následkem způsobeného ublížení na zdraví, těžké újmy na zdraví oběti, nebo ztráty osoby podílející se na nákladech společné domácnosti nebo osoby, která má vyživovací povinnost vůči oběti.

7.4 Pomoc obětem trestného činu v praxi

Momentálně jde především o nevládní organizace, které se zaměřují na poskytování služeb v oblasti pomoci obětem trestných činů. V České republice je pak hned několik organizací se zaměřením na pomoc obětem trestných činů. Asi tou nejvíce známou je Bílý kruh bezpečí, který z těchto subjektů nabízí nejrozsáhlejší služby. V pomoci obětem trestných činů je důležitá i DONA linka, která je provozována právě Bílým kruhem bezpečí. Tato se zaměřuje na pomoc obětem domácího násilí a obrátit se

⁷⁵ GRIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 132-150.

⁷⁶ GRIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 150-213.

na ni může každý, kdo je svědkem či obětí domácího násilí a je dostupná telefonicky nonstop. Další organizací na poli pomoci obětem je organizace La Strada ČR (spadající pod La Strada International), která je specializována na pomoc obětem trestných činů v souvislosti s obchodem s lidmi a jejich vykořisťováním. Jednou z organizací je i In IUSTITIA, která se zase orientuje na násilné trestné činy činěné z nenávisti a věnuje se také právní pomoci pro osoby postižené tímto násilím. Důležitou roli zastává také jedna z organizačních složek státu, a tou je Probační a mediační služba. Poměrně nedávno pak začala v oblasti pomoci obětem trestných činů poskytovat své služby i samotná Policie ČR, která nyní poskytuje psychologickou pomoc obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí. K tomuto snad jen toliko, že policista neprojeví svoji slabost tím, že v rámci služby nabídne oběti pomoc některé z těchto organizací nebo si vyžádá psychologickou pomoc poskytovanou samotnou policií. Spíše naopak může oběti tímto pomoci a při vhodném postupu a správném vyhodnocení situace je tento postup vítán. Nyní autor stručně shrne ty nejdůležitější organizace, které může policista nejčastěji v rámci své služby a kontaktu s oběťmi využít. Ačkoli policista by měl mít znalost místně působících organizací, které by měl oběti doporučit, tak i pokud ji nemá, může využít již zmíněného registru těchto subjektů.⁷⁷

7.4.1 In IUSTITIA, o. p. s.⁷⁸

Jde o organizaci, která je jedinou v České republice cíleně se zabývající organizací násilím z nenávisti. Snaží se otevřeně hovořit o tématech násilí z nenávisti, kdy se snaží aktivně přenášet diskuzi na toto téma jak do veřejného povědomí, tak i odborné a politické diskuze. Organizace prosazuje principy státu, v němž je jedním z hlavních principů rovnost všech lidí v důstojnosti a právech. Ve prospěch svých klientů, osob poškozených násilím z nenávisti, uplatňuje právo na soudní a jinou právní ochranu. V konkrétních případech nabízí právní pomoc osobám vystaveným násilí z nenávisti. Při tomto se

⁷⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR: Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. 2013, [cit. 2021-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>>.

⁷⁸ IN IUSTITIA – O nás [online]. Praha: In IUSTITIA, 2013, [cit. 2021-02-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.in-ius.cz/o-nas/>>.

převážně orientuje na oblast trestního, správního, ale i občanského práva. Pomáhá také s nároky na náhradu škod vzniklých důsledkem násilí z nenávisti. In IUSTITIA také sleduje legislativní činnosti, analyzuje český právní řád v kontextu komunitárního a mezinárodního práva a k tomuto i předkládá návrhy změn již platné legislativy s cílem zlepšit postavení osob ohrožených násilím z nenávisti. Při své činnosti využívá spolupráce s mezinárodními a zahraničními organizacemi.

7.4.2 La Strada Česká republika, o. p. s.⁷⁹

La Strada ČR je jedinou organizací u nás specializující se výhradně na poskytování pomoci obětem obchodu s lidmi a vykořisťovaným osobám. V České republice působí již od roku 1995 a jejím cílem je boj proti obchodu s lidmi a vykořisťování a v konkrétních případech i poskytování podpory a ochrany obětem tohoto jednání. Poskytuje finanční podporu takovým obětem, dále pracovní a právní poradenství a také zdravotní a psychologickou pomoc. Své služby poskytuje bezplatně a je-li třeba, tak i anonymně.

7.4.3 Bílý kruh bezpečí, o. s.⁸⁰

Tou nejznámější nevládní organizací pohybující se na poli pomoci obětem je občanské sdružení Bílý kruh bezpečí, který se pomocí obětem zabývá již od roku 1991. Hlavní náplní tohoto sdružení je poskytnutí odborné a diskrétní pomoci obětem, ale také i svědkům trestných činů. Pomoc je zajišťována formou poskytování právních informací, psychologického a sociálního poradenství, které je poskytováno bezúplatně. Bílý kruh bezpečí mimo jiné provozuje nonstop fungující telefonickou krizovou pomoc (DONA linka), odborné sociální poradenství a v neposlední řadě i služby svých intervenčních center, kterých je v České republice několik. Například jen za rok 2020 bylo na krizové lince přijato 8 348 telefonátů.

⁷⁹ LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA – O nás [online]. Praha: La Strada Česká republika, 2015, [cit. 2021-02-21]. Dostupné z WWW: < <https://strada.cz/cz/o-nas>>.

⁸⁰ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ – O nás [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2009, [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: < <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>.

Služby poskytované obětem jsou velice rozsáhlé a od základního odborného poradenství a poskytnutí prvotních informací a rad, ať již pomocí telefonické linky či při kontaktu intervenčního pracoviště, tak může jít i o služby nadstandardní, které mohou zahrnovat v určitých případech třeba i doprovod k prováděným úkonům trestního řízení nebo pomoc s přípravou na hlavní líčení u soudu. Pomoc není omezována jen v rámci republiky, ale může se jednat i o přeshraniční pomoc. V současné době je pomoc poskytována prostřednictvím krizových linek, které jsou nonstop a dále má Bílý kruh bezpečí momentálně 9 pracovišť umístěných v některých krajských městech České republiky. V roce 2010 došlo k uzavření dohody mezi Bílým kruhem bezpečí a Policií ČR. Tato prohloubila a de facto oficiálně stvrdila společný postup v rámci zprostředkovávání odborné a také bezplatné pomoci obětem, ale i pozůstalým po obětech, úmyslné násilné trestné činnosti. Tato spolupráce se tím značně urychlila a je založena na tom, že bezprostředně po prvním kontaktu policie s obětí násilného trestného činu je ze strany policie její situace vyhodnocena a v případě potřeby je k oběti vyslán krizový intervent policie, jenž na místě poskytne oběti okamžitou psychologickou pomoc. Dále tento intervent oběti nabízí v případě nutnosti možnost dalšího využití služeb právě Bílého kruhu bezpečí. Jestliže pak oběť s nabídkou souhlasí, dojde ze strany policie k předání kontaktů na oběť Bílému kruhu bezpečí a ten poté činí vlastní kroky.

Mimo pomoci obětem trestných činů organizuje Bílý kruh bezpečí i školení policistů, soudců, státních zástupců, zdravotníků a dalších osob pracujících s obětí, což výrazně zlepšuje samotný výkon spravedlnosti v praxi z pohledu oběti. Ke všem svým činnostem využívá Bílý kruh bezpečí poznatků nadnárodní organizace Victim Support Europe, která sdružuje obdobné organizace z celé Evropy a pořádá různé konference zaměřené na předávání zkušeností a výměnu informací.

Základem činnosti Bílého kruhu bezpečí jsou pak především tyto pilíře:

- 1) činnost je poskytována bezúplatně.
- 2) nestrannost při poskytování rad a posouzení situace.
- 3) nezávislost jak na politických, ekonomických či náboženských vlivech, tak i na státní správě a místní samosprávě.

- 4) diskrétnost, kdy veškeré informace od klientů jsou důvěrné.

7.4.4 Probační a mediační služba⁸¹

Probační a mediační služba (dále jen PMS) je organizační složkou státu. Její fungování a činnost je upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.⁸² Hlavním posláním PMS má být úsilí o zprostředkování řešení konfliktů spojených s trestnou činností a v souběhu s tímto má organizovat a zajišťovat efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření, a to tak, aby byly hájeny zájmy poškozených a bylo dosaženo maximální ochrany společnosti a prevence kriminality. PMS je státní institucí působící v rámci trestní politiky státu, její činnost spojuje dvě hlavní profese, a to sociální práci a právo, především pak trestní.

Hlavní složkou činnosti PMS je probace a mediace, kdy probaci lze chápat jako organizaci a výkon dohledu nad obviněným, obžalovaným či odsouzeným, jde o kontrolu výkonu trestů, které pachatel nevykonává ve věznicích. Spadá sem i kontrola uložených povinností a omezení. Ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jde zase o kontrolu chování odsouzeného, spadá sem i individuální pomoc obviněnému a působení na něj. Jde především o to, aby tento dále vedl řádný život, aby dodržel podmínky uložené mu soudem či státním zástupcem, což má vést k obnově narušených právních i společenských vztahů, které pachatel svým protiprávním jednáním narušil. V případě mediace lze hovořit o mimosoudním zprostředkování jednání mezi pachatelem a obětí, kdy tato činnost směřuje například k dohodě o náhradě škody ještě před samotným soudním řízením a tím může vést k narovnání nepříznivé situace oběti. Mediaci je možno provést jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

Vývoj činnosti PMS procházel určitým vývojem, který kopíroval trend, že s obětí se v minulosti tolik neworkovalo. Z historického pohledu se probační služby věnovaly spíše pachateli a stejně jako v jiných oblastech docházelo k odsouvání potřeb obětí do

⁸¹ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA [online]. Praha: Probační a mediační služba, 2002, [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/>>.

⁸² ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 438-444.

pozadí. To koneckonců zapříčinilo i vznik nestátních organizací zabývajících se pomocí obětem. Dnes se však PMS věnuje obětem trestných činů během celého trestního řízení i po něm. Během své činnosti však spolupracuje i s nevládními organizacemi, což jí ostatně ukládá i zákon o PMS.

Z pohledu oběti je pak zajímavá především snaha PMS o zajištění náhrady způsobené škody a pak i podpora a poradenství pro oběti trestných činů.

Hlavním zaměřením Probační a mediační služby jsou 3 pilíře:

- 1) *Integrace pachatele* – jde o úsilí směřující k začlenění pachatelů zpět do běžného života po výkonu trestu a jeho následné fungování ve společnosti, aniž by dále inklinoval k trestné činnosti. Integrace tedy směřuje k obnovení respektu pachatele ke společnosti, především jejímu právnímu uspořádání a k uplatnění a seberealizaci pachatelů.
- 2) *Participace poškozeného* – jde o aktivní vtažení oběti do trestního řízení, kde je jí dán prostor vyjádřit se a požadovat odškodnění, dále jsou činěny kroky k navrácení jejího pocitu bezpečí a v neposlední řadě i důvěry ve spravedlnost.
- 3) *Ochrana společnosti* – tento pilíř má přispět k ochraně společnosti, a to k efektivní realizaci uložených alternativních trestů a opatření, čímž tak přispívá k řešení nepříjemných otázek spojených s trestním řízením, a to jak z pohledu oběti, tak i pachatele.

7.5 Policie ČR a její práce s oběťmi trestného činu

Jak již bylo v této práci uvedeno, Policie ČR ještě donedávna téměř s obětí nepracovala a i oficiálně platilo, že primárním zájmem bylo odhalování trestné činnosti a jejích pachatelů. Ačkoliv policie již od svého vzniku byla jako první v bezprostředním kontaktu s obětí trestného činu, tak v minulosti nebylo nijak upraveno, jak s těmito osobami zacházet a v jakém rozsahu se má těmto osobám věnovat pozornost a péče. V dnešní době je vše jinak a Policie ČR jde ruku v ruce s moderními světovými trendy a důraz je již kladen i na práci s obětí a Policie ČR v této oblasti spolupracuje se spoustou nestátních organizací.

7.5.1 Policie ČR historie a současnost práce s obětí

Ještě do konce minulého století nebyl stanoven žádný model či postup, který by mohli policisté v rámci své praxe využít, a na jehož základě by se obětem trestných činů věnovali. Tato situace se začala řešit až počátkem roku 2000, kdy se v omezené míře začaly objevovat na útvarech policie různé informační brožury pro policisty, které byly většinou zpočátku zpracovávány ze strany nevládních organizací a až později se na jejich tvorbě začala podílet samotná policie, opět však za velké podpory nevládních organizací. Šlo například o Manuál pro vyrozumívání pozůstalých nebo Policista v kontaktu s obětí trestného činu. Na útvarech se objevovalo i mnoho letáků, které obsahovaly kontakty na různé organizace zaměřující se na pomoc obětem trestných činů jako je Bílý kruh bezpečí a další. Nikdo z policistů však neměl ani ponětí, čím se která organizace zabývá a nemohl tak ani při práci s obětí řádně zprostředkovat kontakt oběti s těmito organizacemi.

Postupně se sice začalo vytvářet několik málo prvních manuálů a postupů pro práci s obětí trestného činu, avšak k policistům pracujícím s oběťmi se již tyto informace dostávaly jen stěží a bylo tak jen na jednotlivci, který se právě s obětí setkal, aby s ní jednal. Oběť byla tedy i nadále v pozadí. V praxi tak nikdo nebyl schopen na otázky oběti adekvátně reagovat a o správném přístupu k oběti nelze ani hovořit. Rozhodovala pouze osobní empatie a vlastnosti daných policistů.

Odborná pomoc, která by se zakládala na určitém organizovaném systému a plošně by směřovala k oběti trestného činu a případně i pokračovala psychoterapeutickou či sociálně-právní pomocí, tady prostě nebyla. Neustále převažoval názor, že policie je především represivní složkou. Svě v tomto sehrál i fakt, že na rozdíl od objasněnosti a jiných sledovaných ukazatelů se neměla policie na poli práce s obětí nijak prezentovat a tato práce byla mnohdy považována za nadbytečnou, ne-li zbytečnou.

Ať již tlakem veřejného mínění, mezinárodních smluv a především prací nevládních organizací, postupně začalo docházet ke změnám ve vnímání i u policie. Asi nejzásadnějším zlomem bylo vydání závazného pokynu policejního prezidenta č. 97/2010, kterým de facto došlo ke vzniku systému psychologické pomoci policie, která tak od 1. července 2010 začala oficiálně poskytovat obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí psychologickou pomoc. Určité pokusy o pomoc obětem

samozřejmě probíhaly již od roku 2000, ale teprve tímto závazným pokynem se začaly zřizovat intervenční týmy v rámci policie a policisté spadající do těchto týmů byli řádně proškoleni a plnohodnotně se tak zajistila funkčnost celého systému psychologické pomoci. Při každém krajském ředitelství policie jsou tyto týmy nyní zřízeny a vykonávají nepřetržitou činnost. Týmy jsou složeny z policistů v rámci celého kraje. Hlavní cíle projektu krizové intervence lze shrnout v těchto bodech:

- 1) prevence posttraumatických symptomů a poruch.
- 2) snížení rizika sekundární viktimizace.
- 3) pomoc při zátěži způsobené probíhajícím trestním řízením.

Nyní je platná verze pokynu policejního prezidenta z roku 2016 a mezi cílové skupiny tohoto systému spadají nejen oběti trestných činů, ale i oběti krizových mimořádných událostí (přírodní katastrofy atd.), dále oběti dopravních a jiných nehod a také rodinní příslušníci pohřešovaných osob.⁸³

Policie ČR pak pomoc obětem nesoustřeďuje jen na krizovou intervenci, ale v rámci policie probíhá ve spolupráci s nevládními organizacemi i proškolení policistů a stále více je kladen důraz i na práci jednotlivých policistů s oběťmi a to i těch, kteří nejsou do intervenčních týmů zařazeni.

V rámci policie začal být kladen velký důraz i na práci s dětmi, což je jedna z nejhroženějších skupin obětí. Zde je třeba využívat všech možných prostředků pro minimalizaci nežádoucích vlivů na dětskou oběť. K tomuto účelu jsou zřizovány speciální výslechové místnosti, které mají v dítěti vyvolat pocit klidu a bezpečí. Výslechy dětských obětí jsou prováděny speciálně školenými policisty za přítomnosti odborníků z oblasti psychologie a Odboru sociálně právní ochrany dětí. V rámci práce s dětskou obětí je využíváno i řady demonstračních pomůcek, a to např. anatomické panenky Jája a Pája, které zná snad každý policista. Tyto panenky mají policii pomoci s objasňováním mravnostní kriminality páchané na dětech. Dalšími pomocníky policistů práce s dětskou obětí jsou i figurky policistů a policistek, jejichž účelem je dětem pomoci uvolnit se,

⁸³ Pokyn policejního prezidenta č. 231 ze dne 26. září 2016, *o psychologických službách*, s. 19-24.

odpoutat jejich pozornost a rozmluvit je o věcech pro ně nepříjemných. Jednou z dalších figurek je např. plyšový policejní pejsek Flek. Důraz je pak kladen samozřejmě i na práci s dalšími oběťmi, kde je důležitý především postup v rámci výslechu, kdy se již školitelé nezaměřují jen na postupy při výslechu pachatele, ale i na oběti. Nikdo samozřejmě nemůže stanovit postup, který bude fungovat za každé situace, ale neustále je třeba mít na paměti, že i oběť je jen člověk a očekává porozumění a adekvátní zacházení.

7.5.2 Policejní krizová intervence

Nejdůležitějším nástrojem Policie ČR v boji se sekundární viktimizací jsou tzv. krizoví interventi, kteří jsou součástí týmů krizové intervence zřizovaných při každém krajském ředitelství Policie ČR. Tito v případě potřeby pracují s oběťmi.⁸⁴

Ve výkonu praxe vše funguje tak, že policista na místě spáchání trestného činu či jiné mimořádné události vše nejprve vyhodnotí. Mimo úkonů prováděných v rámci trestního řízení nebo jiných povinností policisty se tak zaměřuje i na oběť. V případě, že policista situaci vyhodnotí tak, že je nutná přítomnost krizového interventa, kterým je psycholog policie nebo policista speciálně proškolený k poskytování krizové intervence, vyžádá si jeho přítomnost na místě cestou integrovaného operačního střediska. Krizový intervent se poté dostaví na místo a již na místě začíná jeho práce s oběťmi. Ihned je tak poskytnuta oběti či pozůstalým prvotní psychologická pomoc. Přítomnost interventa na místě pak pomáhá nejen oběti, ale zároveň je intervent nápomocen i samotným policistům a tím jim je usnadněna práce na místě činu. Intervent dále po poskytnutí pomoci na místě opět vše vyhodnotí a případně může oběti nabídnout možnost zprostředkování další psychologické, psychosociální nebo sociálně-právní pomoci dle potřeb oběti a s ohledem na vzniklou situaci. V případě zájmu oběti jsou pak její kontaktní údaje předány příslušné nevládní organizaci, která je nejlépe schopna dané oběti pomoci. Většinou se jedná o organizaci Bílý kruh bezpečí, se kterou policie spolupracuje na základě dohody o poskytování pomoci obětem trestné činnosti, která byla mezi policií a Bílým kruhem

⁸⁴ Pokyn policejního prezidenta č. 231 ze dne 26. září 2016, *o psychologických službách*, s. 19-24.

bezpečí uzavřena dne 13. srpna 2010, dle které policie se souhlasem oběti poskytuje oběti kontakt na Bílý kruh bezpečí.⁸⁵

Samotná psychologická pomoc se opírá o tři základní prvky, které se vzájemně prolínají:

1) Informace

Ve většině případů je pro oběť tato situace nová. Oběť nemá žádné zkušenosti, může se v dané chvíli cítit bezmocně, vystrašeně, může pociťovat i pocit studu a neví, jak se zachovat. Proto je nesmírně důležité oběť informovat o tom, jaké pocity se u ní mohou objevit a ujistit ji, že tento pocit či stav je zcela běžný. Je důležité zdůraznit, že v této situaci se oběť může kdykoli obrátit na pomoc odborníka. Neméně důležité je i sdělit oběti, že tento stav není trvalý a je z něj cesta ven. Zaznít by mělo i to, že každá osoba prožívá danou situaci jinak a konkrétní stav se může a nemusí objevit u každého, tak aby nedošlo k nechtěnému vyvolání pocitu většího poškození oběti, než skutečně došlo. S ohledem na předpokládaný stav rozrušení oběti a tím sníženou schopnost vstřebat informace se doporučuje podávat informace i písemně.⁸⁶

2) Intervence

Je důležité navázat s osobou kontakt již při seznámení, kde je kladen důraz na řádné představení se. Je důležité nehodnotit chování osoby, ale je třeba projevit vůči její osobě solidaritu. Solidarita však nesmí přesahovat svoji mez a je třeba udržet směr komunikace na vhodném poměru vedení a akceptování oběti, tedy vystupuje se empaticky, ale vhodným způsobem se do hovoru vkládají pevné body (např. nelze osobě plnit přání, která by narušila průběh vyšetřování, ohrozila její život a podobně). Poskytováním informací se postupně upevňuje její víra ve zlepšení jejího stavu či situace. Je dobré v rámci vzájemné komunikace zjistit vhodným způsobem třeba i to, zda osoba

⁸⁵ Rozkaz policejního prezidenta č. 111 ze dne 29. května 2013, *k plnění úkolů v souvislosti s poskytováním pomoci obětem trestných činů a osobám zvláště traumatizovaných trestnými činy*, s. 1-2.

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 132.

má kde a s kým být po ponechání o samotě (je většinou lepší, když osoba není následně ponechána sama svým myšlenkám). Zcela zásadní při komunikaci s obětí je vynechání neosobních frází, jako je třeba „To není tak hrozné“ a dalších. Oběti by se nemělo lhát a používat vůči ní milosrdných lží, rozhodně by oběť neměla být moralizována či nějak obviňována, špatné je i posuzování situace na místě, kdy se oběť snažíme uklidnit, ale s ostatními na místě hodnotíme situaci jako velmi špatnou a podobně. Nedoporučuje se ani používat cizích výrazů nebo profesního žargonu. Vůči oběti by osoba poskytující pomoc měla vystupovat klidně a důvěryhodně, není proto na místě být uspěchaný a snažit se vše řešit rychle – oběť potřebuje vidět, že dané osobě na ní záleží. V neposlední řadě není vhodné slibovat věci, které nelze dodržet.⁸⁷

3) Identifikace rizikových osob

Pro řádné poskytnutí účelné pomoci je vhodné pokusit se oběť co nejlépe poznat. Je-li to možné, je třeba si o oběti zjistit všechny dostupné informace ještě před prvním kontaktem. Tyto informace je dobré si následně doplnit a rozšířit rozhovorem s ní, což je samo o sobě dobré i k tomu, že nejenže lze na základě tohoto řádně analyzovat osobnost oběti a její případnou rizikovost s ohledem na vznik následných potíží, ale pomůže to v navázání kontaktu s ní a vybudování vzájemné důvěry. Signálem zvýšeného rizika pro vznik následných komplikací (tedy především sekundární viktimizace) jsou třeba dřívější zdravotní problémy. Fakt, že osoba již byla v minulosti obětí trestného činu, osoba má přehnané emocionální reakce, či nevhodně v minulosti reagovala na nepříjemné situace (alkohol, agrese, psychické problémy), osoba nemá dobré zázemí a v neposlední řadě je také nutno přihlížet i k samotné situaci vedoucí k postavení oběti – tragické okolnosti či následky události. U osob se zvýšeným rizikem vzniku následných potíží je o to důležitější, být v práci s ní důkladnější a řádně ji nasměrovat z obtížné situace.⁸⁸

⁸⁷ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 132-134.

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, s. 134-135.

Informace, intervence, identifikace rizikových osob - pokud by se každý policista pracující s obětí držel zásad obsažených pod těmito třemi pojmy, bylo by zase o něco lépe naplněno heslo Policie ČR – „Pomáhat a chránit“. Jedná se samozřejmě jen o základní a opravdu velmi stručný výčet kroků a postupů, které jsou s obětí činěny, ale i toto minimum může při správném použití zcela zásadním způsobem pozitivně ovlivnit následný život oběti trestného činu, tedy alespoň co do míry zasažení následky prodělané nepříjemné situace související s na ní spáchaným trestným činem.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vymezení základních pojmů spojených s procesem viktimizace. Dále rozebrání možných příčin sekundární viktimizace obětí trestných činů způsobovaných prací policistů v průběhu trestního řízení, neboť samotná sekundární viktimizace je samozřejmě daleko širším pojmem. Vedlejším cílem bylo poukázat na fakt, že při práci policisty je vedle odhalování kriminality a jejích pachatelů stejně významnou i práce se samotnou obětí trestného činu, která by mohla nevhodným postupem policisty utrpět, a mohlo by dojít k prohloubení již vzniklého traumatu.

Práce samotná obsahuje stručný výklad základních pojmů spojených s pojmem viktimizace, které by měl znát každý policista, který chce svoji práci vykonávat poctivě a svědomitě. Dále se zabývá samotnou prací policisty, především pak vymezením negativních vlivů působících na další poškození obětí, tedy sekundární viktimizaci. Rovněž je zde věnována i pozornost možnostem eliminace negativního působení činnosti policie na další poškozování obětí trestných činů. V práci jsou vymezeny i základní organizace poskytující pomoc obětem trestných činů, kdy již jen pouhým zprostředkováním kontaktu oběti s takovou organizací může policista poskytnout oběti pomoc, která může mít zcela významný vliv na minimalizaci dopadů poškození oběti.

Zpracováním této práce byly naplněny všechny cíle, které byly stanoveny a uvedeny v jejím úvodu. Vymezením a výkladem pojmů spojených s procesem viktimizace, zejména pak sekundární viktimizace spojené s činností policie, bylo poukázáno na to, že i samotné trestní řízení může v případech nesprávného postupu způsobit obětem další psychickou újmu. Z praktického hlediska by tato práce mohla napomoci tomu, aby si každý policista, který by se s ní případně seznámil, uvědomil, že oběť je také jen člověk a má v trestním řízení důležité postavení a nelze na ni nahlížet pouze jako na zdroj informací. Nelze očekávat, že každý bude po přečtení této práce odborníkem pro práci s obětí. Toto ani nebylo cílem práce. Záměrem autora bylo především to, aby bylo poukázáno právě na fakt, že i obětem je třeba věnovat pozornost a nelze se jen hnát za odhalením pachatele, a to za každou cenu. Každá oběť má své pocity a potřeby, které je třeba i při objasňování trestných činů respektovat a snažit se je ještě více nezraňovat. Je třeba si uvědomit, že každý může svým dílem přispět k tomu, aby se

ne vždy zrovna ideální nahlížení veřejnosti na policii změnilo. Policie je především represivní složkou a ze své podstaty jí i vždy bude. Je však třeba využít veškerého potenciálu ke zlepšení tohoto náhledu a práce s obětí pro toto rozhodně poskytuje adekvátní prostor, který není mnohdy využíván, tak jak by bylo možné.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

- 1) ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- 2) ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3.
- 3) ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004. 266 s. ISBN 80-7178-931-3.
- 4) ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P.: *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2
- 5) FARRELL, G. Preventing Repeat Victimization. *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, 1995. no. 19, p. 469-534.
- 6) GILLNEROVÁ, I., BOUKALOVÁ H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1293-3.
- 7) GŘIVNA, T. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2020. 791 s. ISBN 978-80-7400-793-4.
- 8) HENTING, H. von. *The Criminal and his Victim*. New Haven, Bonn: Yale University Press, 1948. 461 p.
- 9) HOLYST, B. *Kryminologia*. 5. vyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994. 651 s. ISBN 978-8301112530.
- 10) HOLYST, B. Rola ofiary w genezie zabójstwa. *Panstvo i Prawo*, 1964. n. 11, s. 746-755.
- 11) JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2010. 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
- 12) KUČHTA, J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
- 13) MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*. Praha: MV ČR, odbor prevence kriminality, 2009. roč. 42, č. 1, s. 42-55. ISSN 1210-9150.

- 14) MARTINKOVÁ, M. *Mezinárodní výzkum obětí trestné činnosti v Praze v roce 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. 79 s. ISBN 80-7338-010-2.
- 15) NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.
- 16) NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.
- 17) ORTH, U. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social justice research*, 2002. vol. 15, no. 4, p. 313-325.
- 18) PROTIVINSKÝ, M. Kriminologie v Evropě a ve světě. *Kriminalistika*. Praha: MV ČR, odbor prevence kriminality, 2010. roč. 43, č. 4, s. 241-252. ISSN 1210-9150.
- 19) SCHEINOST, M. Kriminologie v České republice. *Kriminalistika*. Praha: MV ČR, odbor prevence kriminality, 2010. roč. 43, č. 4, s. 253-256. ISSN 1210-9150.
- 20) *ÚZ č. 1389 Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020. 480 s. ISBN 978-80-7488-424-5.

Internetové zdroje:

- 1) BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ – O nás [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2009 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>.
- 2) IN IUSTITIA – O nás [online]. Praha: In IUSTITIA, 2013 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.in-ius.cz/o-nas/>>.
- 3) KRISTKOVÁ V., LANGHANSOVÁ H., MATIAŠKO M. Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení [online]. Brno: Liga lidských práv, 2007. s. 9-14. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z WWW: <https://llp.cz/wp-content/uploads/Legislativni_ochrana_obeti_trestnych_cinu_pred_druhotnou_viktimizaci_a_prava_obeti_na_soukromi_behem_trestniho_rizeni.pdf>.

- 4) LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA – O nás [online]. Praha: La Strada Česká republika, 2015 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z WWW: < <https://strada.cz/cz/o-nas>>.
- 5) MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR: Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. 2013 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>>.
- 6) PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA [online]. Praha: Probační a mediační služba, 2002 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/>>.

Interní dokumenty Policie ČR:

- 1) Pokyn policejního prezidenta č. 231 ze dne 26. září 2016, *o psychologických službách*, 24 s.
- 2) Rozkaz policejního prezidenta č. 111 ze dne 29. května 2013, *k plnění úkolů v souvislosti s poskytováním pomoci obětem trestných činů a osobám zvláště traumatizovaných trestnými činy*, 2 s.